

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Bakalářská práce

2010
JÁNOŠÍKOVÁ

Alžbeta Magdaléna

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Obor: Teologie a spiritualita zasvěceného života

Alžbeta Magdaléna Jánošíková

DŮSTOJNOSTĚ TRPIACEHO ČLOVEKA

Reflexia podľa postojov Jána Pavla II. a Benedikta XVI. k trpiacim
na základe niektorých ich diel

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th. D.

OLOMOUC 2010

*Prehlasujem, že som bakalársku prácu písala samostatne
a použila som pritom len uvedené pramene a literatúru.*

.....

Úprimne ďakujem doc. Dr. Michalovi Altrichterovi, Th. D., za odborné vedenie, cenné rady, metodické a praktické pripomienky, ktoré mi poskytol pri vypracovávaní bakalárskej práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ČLOVEK A UTRPENIE.....	7
1.1 Človek a utrpenie v dejinách spásy.....	8
1.2 Chápanie utrpenia v Starom zákone.....	10
1.3 Pohľad na utrpenie vo svetle Nového zákona.....	12
1.4 Pôvod človeka: Človek stvorený na Boží obraz – zmysel žitia.....	14
1.5 Vzťahy v raji: Stvoriteľ – človek – stvorenie.....	16
1.6 Utrpenie – dôsledky vo všetkých formách vzťahu.....	18
1.7 Boh sa nevzdáva človeka.....	19
1.8 Vtelenie Ježiša Krista – dôstojnosť človeka.....	21
1.9 Kristus a trpiaci človek – vzťah Boha a človeka, vzťah bratský.....	22
1.10 Vzťah trpiaci a pôvodca utrpenia.....	24
1.11 Kristus oslávený – zmysel utrpenia – večný život.....	25
2 VZŤAH JÁNA PAVLA II. A BENEDIKTA XVI. K TRPIACEMU ČLOVEKU.....	28
2.1 Utrpenie v živote Jána Pavla II.	29
2.2 Utrpenie v živote Benedikta XVI.	31
2.3 Dôležitosť a zmysel trpiacich pre spoločnosť a v spoločnosti.....	34
2.4 Život ako dar.....	36
2.5 Ohrozenie ľudského života: potrat, eutanázia, klonovanie.....	39
2.6 Dôležitosť a zmysel trpiacich v Cirkvi.....	41
2.7 Výzva k solidarite.....	43
2.8 Charita – služba lásky.....	45
2.9. Evanjelizácia – znovuoobjavenie Kristovej tváre.....	47
2.10 Večný život – posilňovanie nádeje.....	49
2.11 Utrpenie – bohatstvo Cirkvi.....	51
ZÁVER.....	54
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	56
ZOZNAM SKRATIEK.....	59

ÚVOD

Boh nestvoril človeka aby trpel, ani utrpenie nepripravil ako údel pre neho. V knihe Genezis sa píše, že ho stvoril na svoj obraz a na svoju podobu.¹ Človek si však už v raji vyvolil to, čo ho rozorvalo, to, čo ho odtrhlo od prebývania v druhom. Volil si vzťah s niečím, čo nemalo hodnotu zodpovedajúcu podstate ľudskej osoby. Nevolil si vzťah s osobou, ale volil si vzťah so stvorením, aby dokázal svojmu tvorcovi, že aj on je schopný vládnuť, mať moc. Nekomunikoval s osobou, ale s niečím, čo považoval za dôležitejšie.

Namiesto na Boha sa zahľadel na seba ako na tvorcu, ako na pána. Jediný tvorca a Pán mu aj skrze utrpenie chce pomôcť vrátiť sa späť a nechať sa pretvoriť na pravý obraz a na pravú podobu. Tak sa aj utrpenie – voľba zla stalo nástrojom na dobro človeka. *„Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť.“* (Rim 5,20) Boh sa stáva podobný nám. Syn sa stáva človekom, aby trpel v ľudskom tele a aby práve skrze bolesť, poníženie, samotu, potupovanie, nepochopenie posvätil v človeku to, čo bolo zničené.

Človek si chce vystačiť sám, chce dokázať, že nepotrebuje vzťah. V utrpení však podvedome hľadá prítomnosť druhého. Cez utrpenie sa má znova naučiť žiť vo vzťahoch s ľuďmi i byť vo vzťahu s Bohom. V utrpení si uvedomí to podstatné v živote, pochopí život samotný.

Čím chcel diabol odvieť človeka od Boha, tým Boh opäť privádza človeka k sebe. To, čo je Bohom vložené do môjho vnútra, je nezničiteľné nijakou potupou ani urážkami. Je to niečo, čoho sa nemôže a nedokáže zmocniť ani zlý. Ľudská sloboda, ľudské vnútro, je stvorené na prebývanie s tvorcom. Toto miesto stretnutia v človeku je nezaplňteľné nikým a ničím, iba Bohom. Túto pravdu sa mnohí snažili a snažia vyvrátiť, no Cirkev nemlčí. Svedectvo

¹ Boh povedal: *„Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!“* A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril. (Gn 1,26–27)

posledných dvoch pápežov je toho jasným dôkazom. Človek má svoju dôstojnosť a vždy si zasluhuje primeranú úctu, lebo je príbytkom Boha.

Prácu som rozdelila do dvoch častí. Prvá časť sa zaoberá otázkou človeka a utrpenia v dejinách spásy, všíma si posun v chápaní utrpenia človeka Starého a Nového zákona. Ďalšie kapitoly sa venujú teologicko-antropologickej otázke bytia človeka: všímajú si dôvod jeho stvorenia, vzťahy pred a po prvom hriechu. Ťažiskom prvej časti je tajomstvo vtelenia Božieho Syna a jeho utrpenie v ľudských dejinách. Skrze Kristov kríž nadobúda utrpenie nový zmysel, vyzdvihuje sa kristocentrický charakter utrpenia.

Druhá časť je zameraná na vzťah Jána Pavla II. a Benedikta XVI. k trpiacemu človeku. Najskôr si všimneme ich životné osudy a potom sa zameriame na niektoré dôležité otázky dnešnej spoločnosti, ktorým sa venovali: prečo trpieť, prečo mať úctu k životu, k človeku samému, prečo slúžiť. V pozadí všetkých otázok sa ako *leitmotiv* či refrén vinie dôstojnosť človeka. Posledné kapitoly sú venované významu utrpenia z pohľadu viery.

V práci som chcela poukázať na dôstojnosť človeka, na jeho hodnotu počnúc jeho stvorením a pozrieť sa na ľudské utrpenie pohľadom viery, smerom ku konečnému cieľu. Použila som induktívno-deduktívnu metódu, výklad, komparáciu a reflexiu: voľba zodpovedá celkovému kontextu práce. V druhej časti práce uvádzam ako autora diel meno Joseph Ratzinger alebo Benedikt XVI., súvisí to s časom ich vzniku.

1 ČLOVEK A UTRPENIE

Človeka môžeme vnímať v rovine teologicko-antropologickej ako ľudskú osobu, ktorú tvorí jednota tela, duše a ducha alebo len v rovine antropologickej, ktorej prioritnou stránkou je stránka telesná, a tak možno ľudské telo prirovnať k telu živočíchov. Človek je síce stvorený z hlíny, zo zeme, ale Boh doňho vdýchol dych života. Stvoril ho na svoj obraz. „Ľudská osoba je obdarovaná takou dôstojnosťou, pre ktorú ju nikdy nemožno pokladať za *predmet*, ale vždy a len za *subjekt*, a podľa toho treba k nej pristupovať. Nie je *niečo*, ale *niekto*.“²

Dôstojnosť ľudskej osoby má pôvod v stvorení človeka na Boží obraz a podobu. Ľudská osoba je jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel pre neho samého. Od svojho počatia je určená na večnú blaženosť.³ Sväté písmo definuje človeka ako jednotu tela, duše a ducha. Telo je vyjadrením ľudskej krehkosti v protiklade k Božej nesmrteľnosti a veľkosti a zároveň vo vzťahu k nej. Život telesného človeka je vštepený do živej Božej sily. Vo večnú blaženosť môže dúfať preto, lebo je to dar milosrdného Boha. Človek ho dostáva kvôli vzťahu so Všemohúcim, ktorý prerastá do vzťahu priateľstva a dôvernosti s Bohom, prameňom života. Duša je život. Je to sila, ktorú môžeme označiť ako pozemská alebo večná, ľudská alebo božská. Duch je sila, ktorá sa zmocňuje celého človeka a vedie ho k jeho Pánovi.⁴

Boh stvoril človeka ako zraniteľného a krehkého tvora. Táto skutočnosť poukazuje na to, že človek bude trpieť, že v dejinách spásy bude existovať utrpenie. Biblická terminológia používa na vyjadrenie utrpenia to isté slovo ako na vyjadrenie zla. Zlom sa nazýva všetko, čo človek trpí. Grécke slovo *paschó* – čo znamená, že som niečím postihnutý, cítim, trpím – vyjadruje stav, v ktorom človek znáša a cíti bolesť. Priestor ľudského utrpenia je veľmi široký

² KONGREGÁCIA PRE VIEROUČNÉ OTÁZKY, *Donum vitae*, inštrukcia, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 2.

³ Por. *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 1700, 1703.

⁴ Por. FIORES, S. DE, GOFFI, T., Človek, in: *Slovník spirituality*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 133.

a rozmanitý. Nemôžeme ho zúžiť len na oblasť fyzickú. Človek trpí rôznymi spôsobmi. Trpí vtedy, keď prežíva nejaké zlo. Toto tvrdenie nás privádza k otázke: Čo je vlastne zlo? Môžeme ho chápať ako opak dobra. V kresťanskom náboženstve je práve bytie človeka považované za podstatné dobro. Zlo je obmedzením dobra. Človek trpí, lebo nemá účasť na dobre. Najviac trpí, keď sa mu nedostáva dobra, na ktoré má nárok.⁵

Ak Boh chcel utrpenie, ak ho dovolil, určite má pre človeka nejaký význam. Tajomstvo utrpenia je tak spojené s tajomstvom Božej lásky, lebo v poriadku chcenom Bohom je všetko podriadené láske. Utrpenie nie je odsúdením, ale dorastaním do lásky. Je pre nás tajomstvom, prečo Boží Syn vykúpil svet práve utrpením a prečo nás práve pohľad na trpiaceho Krista napĺňa pokojom, novým odhodlaním, prečo nám práve pohľad na kríž dáva silu. Utrpenie je spojené s celým naším životom tak ako i láska.

Netrpí len človek, trpí i celé stvorenie, ale práve u človeka nadobúda utrpenie nový rozmer: „Aj keď okolo seba vidíme trpieť zvieratá, predsa obsah slova utrpenie tvorí dôležitú zložku ľudskej prirodzenosti. Utrpenie je také vznešené ako sám človek práve preto, že do určitej miery vyjadruje človekovi vrodenu vznešenosť a svojím spôsobom ju aj prekračuje.“⁶

1.1 Človek a utrpenie v dejinách spásy

Pôvodcom a usmerňovateľom dejín je Boh. Neexistuje nejaký osud, ktorý všetko riadi. Dejiny sú výsledkom Božej vôle, ktorá má už od stvorenia sveta jasnú víziu svojho smerovania. Stvorenie je viditeľným znamením Božieho zámeru. Sme predurčení na spásu a na večný život.⁷ *Spása*, z gréckeho slova *sózó*, sa vzťahuje na skúsenosť vytrhnutia z nejakého nebezpečenstva.⁸

⁵ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 7–8.

⁶ *Tamtiež*, 2.

⁷ Por. LÉON - DUFOUR, X. A KOL., Stvorenie v Božom zámere spásy, in: *Slovník biblickej teológie*, 2. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2003, s. 820–821.

⁸ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici Doloris*, 12.

História spásy sa netýka iba histórie človeka, ale zaoberá sa aj otázkou zmyslu jeho existencie. História spásy je zahrnutá v základnom konštatovaní, že Boh mocne zasiahol do dejín človeka.

Na začiatku stvorenia požehnal Boh živé bytosti, predovšetkým muža a ženu. Pri zmluve s Noemom a so všetkými živými bytosťami toto požehnanie plodnosti obnovuje aj napriek hriechu človeka, pre ktorý je zem prekliata. Boh neprestáva človeka žehnať, ale počnúc Abrahámom preniká toto Božie požehnanie do ľudských dejín. Vierou Abraháma, otca veriacich, ktorý dostáva požehnanie, sa začínajú dejiny spásy.⁹ Táto história nám zjavuje vôľu samého Boha, ktorý chce, aby sme boli spasení a zjavuje nám aj poslanie Cirkvi. Utrpenia, ktoré Boh posielal Izraelu, vyvolenému národu, skrývajú v sebe Božie milosrdenstvo.

Boh trestá, aby priviedol k obráteniu, aby vytvoril možnosť obnoviť dobro v trpiacom. Toto je dôležitý aspekt utrpenia, ktorý je hlboko zakorenený v Starom, ale najmä v Novom zákone. Utrpenie má viesť k obráteniu, k znovuzrodeniu dobra v človeku. Pokánie má za cieľ prekonať zlo v človeku a upevniť dobro v ňom samom, ako aj v jeho vzťahoch k iným a zvlášť k Bohu.¹⁰

Boh sa svojou múdrosťou a všemohúcnosťou slobodne rozhodol slúžiť svojmu stvoreniu. Prišiel človeku slúžiť tam, kde bol najviac opustený – prišiel s ním zdieľať jeho utrpenia. Božia všemohúcnosť sa prejavila všemohúcnosťou poníženia prostredníctvom kríža. Boh sa v ukrižovanom Kristovi radikálne stavia po boku človeka, úplne sa s ním stotožňuje. V ňom môže každý volať: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ (Ž 22,2), v ňom sa môže každý potiť krvou, kým nepovie svoje „Staň sa“. V Kristovom oslávení môže každý veriť, že smrť a utrpenie neznamená koniec, ale prechod k slávnemu vzkrieseniu, k dovŕšeniu dejín spásy, k večnému blaženému životu.

⁹ Por. *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, 1080.

¹⁰ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici Doloris*, 12.

1.2 Chápanie utrpenia v Starom zákone

Sväté písmo je veľkou knihou utrpenia. Pristupuje k nemu vážne, neminimalizuje ho, naopak, má preň súcit a vidí v ňom zlo, ktoré by nemalo existovať. Všetko, čo stvoril Boh, bolo dobré: „*A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré.*“ (Gn 1,31) Preto vníma utrpenie ako niečo, čo sa do stvoreného sveta dostalo druhotne.

V knihách Starého zákona sa môžeme stretnúť s rôznym utrpením, ktoré je predovšetkým utrpením duchovným: nebezpečenstvo smrti, smrť vlastných detí, smrť prvorodeného syna, bezdetnosť, túžba po vlasti, prenasledovanie, nepriateľstvo, posmech, pohrdanie trpiacim, osamotenosť a opustenosť, výčitky svedomia, nevernosť a nevďačnosť príbuzných, nešťastie vlastného národa.¹¹ Utrpenie sa nepripisuje priamo Bohu, hľadajú sa jeho vysvetlenia bez priameho Božieho zásahu.

Po prvýkrát sa utrpenie a bolesť v Starom zákone nachádza už na začiatku knihy Genezis. Zdroj nešťastia, a teda aj všetkého zla a utrpenia, nachádzajú ľudia Starého zákona v prvom hriechu. Po páde človeka vstúpili do jeho života konflikty, bolesť, skaza, úmorná práca a smrť (Gn 3,14–19). Ak vychádzame z tvrdenia, že človek trpí, keď prežíva nejaké zlo, tak práve význam tohto slova nám môže pomôcť pochopiť vážnosť prvého hriechu a jeho následky. Hebrejský výraz pre zlo – *kakos* – pochádza zo slovného koreňa s významom skaziť, rozbiť na kúsky. Teda niečo nepríjemné, odporové, urážlivé. Zároveň tento pojem spája samotný čin s jeho následkami.¹² Ľudia Starého zákona ešte nepoznajú dobrovoľné utrpenie. Mnohokrát sa pýtajú na jeho pôvod a zmysel, najmä na zmysel utrpenia nevinných. Môžeme tu vidieť odpor voči Bohu a dožadovanie sa odpovede na to, čo je zdanlivo nezmyselné, nelogické a nespravodlivé.

Knihy Jób predstavuje chápanie vtedajšieho semitského sveta, ktorý pokladal utrpenie a nešťastie ako trest za hriechy. Nezdôvodňuje príčinu

¹¹ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 6.

¹² Por. DOUGLAS, J. D., Zlo, in: *Nový biblický slovník*, 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 1151.

ľudského utrpenia, ale poukazuje na správny postoj, ktorý má trpiaci človek zachovať. Jóbovo utrpenie je skúškou, cez ktorú Boh učí svojho služobníka dôvere a odovzdanosti. Jób sa nevyhne otázkam o zmysle ľudskej existencie, o zmysle utrpenia. Nevyhne sa sebaobrane a búreniu dokonca ani proti samému Bohu. Až stretnutie s Bohom otriasa celým jeho bytím. Spoznáva, že celý beh sveta i každý ľudský osud riadi Božia všemohúcnosť a múdrosť, že i utrpenie a bolesť sú časťou vznešeného Božieho plánu, ktorého konečným cieľom je dobro a spása človeka.¹³

V žalmoch sa utrpenie predstavuje ako zlo a to zlo s dvojakou podobou: mravné a fyzické. Mravné, teda morálne zlo, to je hriech, vina, poklesok. Vonkajšie zlo, to je choroba, nešťastie, pohroma. Tieto dve stránky spolu úzko súvisia ako príčina a následok. Preto nájdeme prosbu o telesné uzdravenie spojenú s prosbou o odpustenie hriechov, o milosrdenstvo. Človek svoje ťažké vnútorné rozpoloženie vyjadruje v žalospevoch, sú modlitbou buď jednotlivca, alebo celého národa. Boh je v nich vykreslený ako stvoriteľ, ktorý sa stará o človeka a o jeho dobro. Do jeho zvláštnej ochrany patria predovšetkým chudobní, úbohí, ukrivdení, pokorní a biedni. V žalmoch máme mnoho príkladov, ako sa človek v utrpení správa, ako postupne dozrieva.¹⁴ Objavuje očisťujúcu hodnotu utrpenia, ako aj hodnotu výchovnú a zároveň i veľkú Božiu vernosť (napr. Ž 3, Ž 6, Ž 38, Ž 69).

Proroci sú často drvení utrpením buď vlastným, utrpením druhých či celého národa. Vierou postupne vnikajú do tajomstva utrpenia, ktoré prorokujú: má očistný a kajúci charakter.

Utrpenie má aj hodnotu orodovania a vykúpenia, zástupnej a prosebnej modlitby. Jej veľkým predstaviteľom v Starom zákone je postava Mojžiša, ale najmä služobník Jahveho v Knihe proroka Izaiáša. Boží služobník je trpiaci služobník. Jeho utrpenie je nielen dôsledkom vernosti Bohu, ale aj samotným

¹³ Por. *Úvod do Knihy Jób*, in: *Sväté písmo Starého i Nového zákona*, 1. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995, s. 919–924.

¹⁴ Por. *Úvod do Knihy žalmov*, in: *Sväté písmo Starého i Nového zákona*, s. 998–1002.

poslaním, ktoré bolo pre neho určené. Jeden bude trpieť za všetkých. Na služobníkovi Jahveho nám Boh zjavuje nový, zástupný zmysel utrpenia.¹⁵

1.3 Pohľad na utrpenie vo svetle Nového Zákona

Novosť chápania utrpenia priniesol Ježiš, muž bolestí. Neodstraňuje smrť ani utrpenie vo svete, no odmieta systematické spájanie každej choroby a nešťastia s hriechom (*Lk 13,2 nn; Jn 9,3*).¹⁶ Ani tí, ktorí sa nachádzajú v jeho blízkosti, nie sú od utrpenia ušetrení. Príchod Ježiša Krista na svet je východiskovým bodom v dejinách spásy, pretože prichádza Spasiteľ, teda ten, kto oslobodzuje od zla. Opakom spásy, čiže dosiahnutia večného života, nie je len utrpenie dočasné, ale najmä utrpenie definitívne, totiž strata večného života, strata spoločenstva s Bohom. Úloha Ježiša ako Mesiáša je zasiahnuť zlo v jeho koreňoch, v koreňoch hriechu a smrti.¹⁷

Na začiatku Ježišovej verejnej činnosti ukázal naňho Ján Krstiteľ slovami: „*Hľa, Boží Baránok, ktorý sníma hriech sveta.*“ (*Jn 1,29*) Tým, že Ježiš prijal Jánov krst, vzal na seba bremeno hriechov celého ľudstva. Vstúpil na miesto hriešnikov a tým anticipoval svoju smrť na kríži. Baránok – *talia* – má ten istý význam ako slovo služobník. Teda výrok Jána Krstiteľa poukazuje na Božieho služobníka, ktorý svojím zástupným pokáním naozaj nesie hriechy celého sveta.

V reči na vrchu blahoslaví Ježiš tých, ktorí nejakým spôsobom trpia. Blahoslavenstvá sú eschatologickými prísľubmi, sú úzko spojené s Ježišovým utrpením. Preto aj útrapy, ktoré človek prežíva, sa môžu stať miestom stretnutia s Kristom. Vďaka nemu môže do nich vstúpiť radosť.¹⁸

Ježiš sa stále približoval k svetu ľudského utrpenia. Uzdravoval chorých, slepých, hluchých, malomocných, mŕtvym vrátil život, sýtil hladných, pozýval

¹⁵ Por. DOUGLAS, J. D., Utrpení, in: *Nový biblický slovník*, s. 904.

¹⁶ Por. *tamtiež*, s. 904.

¹⁷ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 14.

¹⁸ Por. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2007, s. 88.

k sebe unavených. Bol citlivý ku každému telesnému i duševnému utrpeniu ľudí. Ale najviac sa približuje k ľuďom tým, že sám trpí. Trpí pre odmietnutie, neprijatie, pri pomyslení na svoje vlastné umučenie. V jeho umučení sa stretá všetko ľudské utrpenie od zrady až po opustenie Bohom. Smrťou na kríži zasahuje koreň zla, zapustený do dejín človeka a do ľudských duší. Na ňom sa napĺňajú proroctvá Starého zákona. On nevinný berie na seba hriechy všetkých ľudí, trpí celkom dobrovoľne a celkom nevinne. Jeho utrpenie je výkupným utrpením.

Ježiš naplno zakúsil zlo, roztrhnutie spojenia s Otcom, odvrhnutie Boha. Boh dal Syna, aby sme my mohli znovu byť spojení s ním, aby obnovil obraz, na ktorý sme boli stvorení. V jeho utrpení dosiahlo ľudské utrpenie vrchol a nadobudlo nový rozmer. Utrpenie už nie je chápané len negatívne. Kristus z neho vyťažil dobro. To, čo bolo pre svet pohoršením, výstrahou, znamením smrti, sa stáva prameňom nového života. Skrze Kristovo utrpenie sme všetci pozvaní zúčastniť sa na diele vykúpenia.

V listoch apoštola Pavla je zdôraznený aspekt podieľania sa na Kristovom utrpení, vďaka ktorému má aj ľudské utrpenie výkupnú hodnotu. Ježišovo vzkriesenie je pre trpiacich zárukou, že súženie bude len do určitého času a že „*Ten, čo vzkriesil Pána Ježiša, s Kristom vzkriesi aj nás.*“ (2Kor 4,14)¹⁹

Kresťan má byť ten, kto patrí Kristovi, ten, kto sa stotožňuje s Kristom, teda aj trpí a tým sa mu pripodobňuje. Apoštol Peter vyzýva k radosti z možnosti mať účasť na Kristových utrpeniach, Pavol sa raduje z utrpení, ktoré znáša.²⁰ Účasť na Kristovom kríži sa mení na zážitok so Zmŕtvychvstalým, čiže na osobitnú účasť na zmŕtvychvstaní. Účasť na Kristovom utrpení je utrpením pre Božie kráľovstvo. Kristus nás voviedol do svojho kráľovstva svojím utrpením, a my svojím utrpením dozrievame pre tajomstvo Kristovho vykúpenia, aby sme mali s ním účasť aj na jeho sláve.

Utrpenie je však často aj skúškou: najmä utrpenie nevinných, utrpenie, ktoré je ponížením človeka, odhalením jeho slabosti. Apoštol Pavol označuje

¹⁹ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 16–20.

²⁰ Por. DOUGLAS, J. D., Utrpení, in: *Nový biblický slovník*, s. 904.

utrpenie ako osobitné povolanie k čnosti vytrvalosti pri znášaní nepríjemností a bolestí. Človek vzbudzuje v sebe nádej, že utrpenie ho nikdy nepremôže a nezbaví ho ľudskej dôstojnosti spojenej s vedomím o zmysle života. Božia láska mení utrpenie na dar. To, čo malo byť navždy zničené, je vďaka utrpeniu prežitému s Bohom oslávené a ešte plnšie uskutočnené. Človek má natoľko účasť na tejto láske, nakoľko nájde v utrpení seba samého: „nájde vlastnú dušu, o ktorej sa mu zdalo, že ju v utrpení stratil.“²¹

1.4 Pôvod človeka: Človek stvorený na Boží obraz – zmysel žitia

Byť stvorený znamená mať nejaké spojenie s Bohom. Človek je stvorený a nie je totožný s Bohom, je stvorený na Boží obraz a nie je totožný so svetom. Medzi Bohom a človekom nie je zmiešanie, ale ani oddelenie. A to nie je ani medzi človekom a stvorením.²²

Kniha Genezis v správe o stvorení sveta len v spojení s človekom uvádza, že bol stvorený na Boží obraz. Všetko stvorenie má v sebe stopy, ktoré poukazujú na Tvorcu, človek však ako jediná stvorená bytosť má v sebe niečo viac. V každom človeku je nezničiteľný obraz Boha Stvoriteľa, v tomto obraze spočíva dôstojnosť ľudskej osoby.²³

Človek existuje preto, lebo mu bola darovaná láska. Jeho stvorenie je darovanou účasťou na láske Trojice: na láske Otca v Synovi, ktorú umožňuje Duch Svätý. Účasť na živote Boha, na trojičnej láske, spočíva predovšetkým v účasti na rovnakej štruktúre tejto lásky, teda na štruktúre, na ktorej sa zakladá osoba. Účasť na Najsvätejšej Trojici spočíva predovšetkým v dare byť

²¹ JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 23.

²² Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2001, s. 96–100.

²³ Por. JÁN PAVOL II., *Sollicitudo rei socialis*, 1. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1989, 47.

stvorený na základe osobnej štruktúry lásky, ktorá v osobe zahrňuje ľudskú prirodzenosť ako svoju neodmysliteľnú časť.²⁴

Pojem osoba vyjadruje prvú a poslednú skutočnosť človeka – Božia námaha stvoriť človeka slovom – námaha človeka pochopiť a nezabudnúť na neho. Ľudská prirodzenosť každého človeka odkazuje na potrebu byť milovaný, byť osobne milovaný. Človek je schopný vidieť sa ako celok, len keď sa na seba díva v láske.

Charakteristikou osoby je *koinonia*, čiže život v spoločenstve. Život je dar Boha. Človek postupne preniká do tajomstva svojho stvorenia a svojho bytia: žije preto, lebo je milovaný, žije, lebo je v tejto láske, je na nej účastný. Len Boh je plnosť tejto lásky, plnosť života, plnosť všetkého. Boh miluje, preto povoláva k životu, ale k životu v slobode. Jeho láska je láskou totálnej odovzdanosti, darovania seba. Od človeka vyžaduje odpoveď lásky. Nie odpoveď poslušnosti otroka, ale odpoveď láskyplného vzťahu.

Základ osoby spočíva v láske. Dokonalosť človeka spočíva v ucelenej láske a to je najhlbšou podstatou človeka. Zmysel života človeka spočíva v postupnom prenikaní lásky, v odovzdaní sa láske. Človek, ktorý túži dať svojmu životu naplnenie, to môže urobiť len vtedy, ak je schopný prijať a uskutočňovať agapický princíp lásky.²⁵

Podstata človeka spočíva v jeho stvorení skrze Slovo, ktorým Boh k nemu prehovoril. Boh ho povoláva k životu svojím slovom. Človek je teda v určitom zmysle stvorený v Božom srdci, pretože Boh je od počiatku slovo, čiže rozhovor. Je povolaný k existencii, aby vstúpil do dialógu s Bohom. Je povolaný k životu, aby žil vo vzťahu. Nie je izolovanou bytosťou žijúcou pre seba. Je bytosť dialogická, bytosť odpovede.²⁶

²⁴ Ľudská prirodzenosť znamená spoločný základ všetkých ľudí, ktorí sa na tejto prirodzenosti podieľajú a ktorá ich súčasne činí nezlučiteľnými s akoukoľvek inou prirodzenosťou. Druhý význam ľudskej prirodzenosti je treba hľadať v schopnosti človeka stať sa osobou. Človek bol stvorený na obraz Boží so všetkými dôsledkami, ktoré z toho plynú i pre ľudskú prirodzenosť. Tretí dôraz sa kladie na existenciu ľudskej prirodzenosti náležajúcej konkrétnej osobe. Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2003, s. 68–69.

²⁵ Por. *tamtiež*, s. 86–95.

²⁶ Por. *tamtiež*, s. 67–68.

1.5 Vzťahy v raji: Stvoriteľ – človek – stvorenie

Boh je Stvoriteľom všetkého, čo existuje a ako Stvoriteľ má so všetkým, čo existuje, vzťah. On je život, on je ten, kto život dáva. Či život zvieratá, alebo život človeka, každý bol darovaný Bohom a je vrcholom stvorenia, jeho korunou. Je to niečo posvätné. No život človeka je predsa len niečo viac. Aj keď je človek svojím fyzickým usporiadaním nútený žiť sa dobrami zeme, uspokojí ho len nadviazanie vzťahu so svojím Stvoriteľom.²⁷ Stvorený svet nie je schopný priniesť človeku šťastie. Nedokáže oslobodiť človeka od utrpenia a zvlášť od smrti. Večný život môže človek dostať iba od Boha.²⁸

Človek žije a prezentuje sa v troch podstatných vzťahoch: vo vzťahu k Bohu, k zemi, k bratom. Pochádza zo zeme, ale neohraničuje sa len na ňu. Jeho existencia je závislá od ducha života. Boh stavia človeka do stvoreného sveta, s príkazom, aby si zem podmanil. Má nad ňou vládnuť, ale nemá ju zbožštiť. Človek je bytie v spoločenstve. Každé stretnutie s bližným je preňho vytváraním spoločenstva, vzťahu. Človek, Adam, bol otvorený pre dialóg s Bohom, so svojou družkou, so živočíchmi, s celým stvorením.²⁹

Živočíchny sú z viditeľného stvorenia človeku najbližšími; viditeľná je určitá podobnosť človeka so živočíchmi, najmä ich spoločný pôvod z prachu a ich spoločný koniec. Tieto dva tvory, uvádzané často ako živé bytosti, sú v Svätom písme spájané jedným putom: pomáhajú si navzájom. Živočíchny často pomáhajú človeku, aby neprestával veriť v Božiu starostlivosť o všetko stvorené. Sú v takej blízkosti človeka, že tvoria súčasť zmluvy uzatvorenej medzi Bohom a Noemom.³⁰ Už v rozprávaní o stvorení je však viditeľné, že človek je živočíchom nadradený. Adam potvrdzuje svoju nadvládu tým, že im

²⁷ Por. LÉON - DUFOUR, X. A KOL., Život, in: *Slovník biblickej teológie*, s. 1089–1092.

²⁸ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, 1. vyd. Bratislava: Nové mesto, 1995, s. 66–67.

²⁹ Por. LÉON - DUFOUR, X. A KOL., Človek, in: *Slovník biblickej teológie*, s. 110–111.

³⁰ „Ja uzavriem zmluvu s vami a s vašim potomstvom, čo bude po vás, aj s každou živou bytosťou, čo je s vami: s vtáctvom, s dobytkom a so všetkou zverou, ktorá vyšla z korába, so všetkými zvieratami, čo sú na zemi.“ (Gn 9,9–10)

dáva mená. Tiež sa medzi nimi nenašiel tvor, ktorý by mu bol podobný a vhodný za partnera. Preto Boh stvoril Evu z Adamovho rebra.³¹

Stvorenie človeka môžeme charakterizovať ako ponuku priateľstva zo strany Boha. Boh sa chce stať človeku dôverne blízkym, chce ho zbožštiť, chce sa s ním zjednotiť v dokonalej harmónii. Človek je zo stvorenia vyňatý ako niekto jedinečný. V stvorení zaujíma výnimočné miesto, ktoré ho však spája s ostatným stvorením. Je zmiešaný zo zeme a neba – hlina s vdýchnutým Božím duchom. Týmto vdýchnutím je vyjadrená úplná závislosť ľudskej existencie na Bohu a zároveň je ním naznačený i vzťah, ktorý je medzi Stvoriteľom a tvorom. Boh sa totiž neobmedzil na to, že stvoril človeka tak ako všetky ostatné nerozumné živočíchy, ale urobil človeka schopného mať účasť na moci svojho slova. Je síce krehký, utvorený z hlíny, ale má v sebe zvláštnu pečať, jedinečnú ľudskú dôstojnosť.³²

Prvý človek bol stvorený dobrý, žil v priateľstve so svojim Stvoriteľom, v súlade so sebou samým a so stvorením. Boh umiestňuje človeka do záhrady. On v nej žije, obrába zem a stráži ju, čo pre neho nie je trestom, ale spoluprácou muža a ženy s Bohom na zdokonaľovaní viditeľného stvorenia. Z toho pramení šťastie života prvého človeka v raji: z jeho priateľstva s Bohom, zo stavu jeho prvotnej svätosti.³³

V ľudskej potrebe jednoty sa nachádza jeden dôležitý prvok: komunikácia. Komunikácia so sebou samým, s druhými i so stvorením. Je to potreba vzťahu, potreba mať účasť na živote druhého. Človek trpí predovšetkým kvôli nezdravým a neúplným vzťahom. Práve to je základným rozmerom ľudskej osoby.³⁴

³¹ Por. LÉON - DUFOUR, X. A KOL., Živočíchy, in: *Slovník biblickej teológie*, s. 1088–1089.

³² Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 14–16, 47.

³³ Por. *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, 374, 378, 384.

³⁴ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 63.

1.6 Utrpenie – dôsledky vo všetkých formách vzťahu

Človek je povolaný stať sa Božím dieťaťom, a ako Božie dieťa má i svoju slobodu. Môže sa rozhodnúť prijať alebo odmietnuť ponuku tohto vzťahu. Zákaz v raji mal svoj význam, aby si človek uvedomil, že on nie je Boh, že je plne závislý na Bohu, od ktorého dostal život. Prvým hriechom, ako i každým hriechom, chce človek dokázať Bohu svoju samostatnosť a nezávislosť.³⁵

Základ hriechu je neúčast' na Božom slove, na dialógu s Bohom. Človek, ktorý bol stvorený na kontempláciu Boha a na uskutočnenie jeho obrazu, začal upriamovať svoju pozornosť iným smerom, od Stvoriteľa k stvoreniu. Od vzťahu lásky prechádza k vzťahu predmetnému. Jeho snaha o porovnávanie sa s Bohom ho urobila nevďačným voči svojmu Stvoriteľovi, zabránila mu vidieť Božiu lásku k nemu. Hriech znamená neodpovedať na ponuku vzťahu so Slovom. Človek začína hľadať božský obraz seba samého nie v Bohu, ale vo stvorení.³⁶

Padlý anjel, ktorý odmieta byť osobou odkazujúcou na druhého a chce byť osobou odkazujúcou len na vlastné bytie, navádza človeka, aby sa postavil na miesto Stvoriteľa. Agapický princíp sa mení na princíp egoizmu. Človek si začína uvedomovať sám seba ako nenásytnú túžbu po sebaapresadzovaní.³⁷ Chce vládnuť. Preto trpí bolesťami, ktoré si z väčšej časti spôsobuje sám. Pohrda osobným princípom, búri sa proti osobe, usiluje sa len o lásku voči sebe samému. Staví sám seba do stredu a všetko podriaďuje vlastnému rozumu.³⁸

Hriech zameriava človeka na neho samého, je egocentrický. Adamov hriech v raji je vnútorný postoj niekoho, kto sa stavia na úroveň Boha, kto chce sám rozhodovať o tom, čo je dobré a zlé, prehlasuje svoju nezávislosť, kto Boha považuje za svojho súpera a žiarli na jeho nadradenosť. Hriech porušuje

³⁵ Por. FIORES, S. DE, GOFFI, T., Hřích, in: *Slovník spirituality*, s. 312.

³⁶ Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 41–50.

³⁷ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 84–85.

³⁸ Por. *tamtiež*, s. 108–109.

v človeku obraz Boha a prevracia ho. Namiesto bytosti, ktorá je dokonalá sama v sebe a nezištne sa dáva, vidí v ňom človek bytosť, ktorá je zištná, bytosť, ktorá sa snaží chrániť pred svojím stvorením. Hriech nezasahuje len Adama, ale spôsobuje roztržku s celým ľudstvom. Plodí zlo, násilie a nedôveru v Boha. To, čo bolo predtým v harmónii a v dokonalom súlade, sa mení na chaos. Vzťah dôvery medzi Bohom a človekom, medzi ľuďmi navzájom a medzi človekom a stvorením prechádza zo vzťahov dôvery do vzťahov strachu. Hriech nie je len nie Bohu, ale aj nie človeku.³⁹

Od okamihu, keď sa niekto cíti ako Boh, vzniká odstup, ktorý ho oddeľuje od iných.⁴⁰ Človek sa oddeľuje od Boha, oddeľuje sa aj od človeka. Zostáva sám a nedokáže vidieť vo svojej tvári obraz Boha. Uzatvára sa a tam nie je schopný znovu vidieť dôstojnosť, ktorú mu dal Boh. Zahľadený sám do seba vidí zlo a seba ako celok, nie je schopný rozlíšiť osobu od zla. Ak je podstatou hriechu prerušenie dialógu s Otcom, potom pokánie, v ktorom sa tento dialóg opäť nadväzuje, je zakúšané ako nové zrodzenie vlastnej osobnej dôstojnosti.⁴¹

1.7 Boh sa nevzdáva človeka

Boh stvoril človeka a daroval mu slobodu, dal mu možnosť žiť vo vzťahu priateľstva s ním. Len Božia láska je tou silou, ktorá dokáže získať človeka, aby sa stal schopným spojiť sa so svojím Stvoriteľom a Pánom.⁴² Na začiatku vzťahu lásky je skúsenosť lásky Boha, ktorý sa človeku vydáva. On však nie je schopný prijať ho. Láska spočíva v tom, že on nás miloval ako prvý. On človeka neustále navštevuje svojou láskou.

Jedným z miest, kde môže človek zakúsiť Božiu lásku, je odpustenie hriechov. Odpustiť neznamena zabudnúť alebo zmazať. Je to skúsenosť, že nie

³⁹ Por. FIORES, S. DE, GOFFI, T., Hřích, in: *Slovník spirituality*, s. 312.

⁴⁰ Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 49.

⁴¹ Por. ŠPIDLÍK, T., *Člověk, agapická osoba*, in: ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M. I., *Nové cesty pastorální teologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2008, s. 314.

⁴² Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 154–155.

sme súdení podľa zla, ktorého sme sa dopustili v akejkolvek podobe (v myšlienkach, slovách, skutkoch), ale že toto zlo je pretvorené láskou, ktorou miluje ten, kto odpúšťa. Odpustenie znamená obnovenie, znamená to stať sa znovu takým, akého ma vidí ten, ktorý ma miluje.

Boh dáva človeku svoj dar tak pri jeho stvorení, ako aj pri jeho vykúpení. Boha poznávame podľa toho, čo v nás činí. Preto už obrátenie je poznanie Boha. Čím hlbšie je zmierenie, tým hlbšie je poznanie Boha.⁴³ Hriech privádza človeka ku skreslenému obrazu Boha i seba samého. Len oslobodením sa od tohto falošného obrazu môže sa znovu obnoviť vzťah, ktorý pripútava človeka k Pánovi života a spôsobuje, že človek sa mu celkom zveruje a vkladá sa mu do rúk. Potom sa človek nebude báť ani sám seba, nebude zahľadený len sám do seba a nebude vydesený svojím životom. Nebude sa snažiť sám seba zachrániť, nebude zápoliť s druhými.

Znova je to Boh, kto sa ujíma človeka. Aj po narušení vzťahu prichádza so znamením nádeje. Sľubuje spásu, oslobodenie od utrpenia, od zla. Boh dáva svojho Syna, aby oslobodil človeka svojím vlastným utrpením. To je obraz spasiteľnej lásky. Človeku je sľúbené vykúpenie, Boh sa nechce vzdať svojho vzťahu s ním.

Boží Syn svojím utrpením odstraňuje vládu hriechu a znovu dáva človeku možnosť žiť v posväcujúcej milosti. Boh Otec, ktorý miluje svojho Syna tak, že sa mu celý vydáva, dáva tohto Syna, aby zničil korene zla, aby sa priblížil k utrpeniu človeka, aby trpel ako človek. „*Ved' Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby ne zahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.*“ (Jn3,16) Tieto slová zhŕňajú v sebe podstatu kresťanskej soteriológie, teológie spásy.⁴⁴ V Kristovom vtelení, živote, umučení a zmŕtvychvstaní nájdeme naplnenie a dovŕšenie zmyslu utrpenia.

⁴³ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 119.

⁴⁴ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 14–15.

1.8 Vtelenie Ježiša Krista – dôstojnosť človeka

Myšlienka, že Boh sa stal dieťaťom, že malé učinil veľkým, veľké ľudským, blízkym a hmatateľným sa nás dotýka úplne bezprostredne. Narodením v Betleheme vstúpil Boh do sveta, vniesol stopu svetla do samotného človeka.⁴⁵ „Keď sa Božie Slovo vtelilo, pripodobnilo seba človeku a človeka sebe.“⁴⁶ Preto sa ľudskému telu nemôže odprieť dôstojnosť toho, ktorý v ňom prebýva. Boh sám sa stal tým, čím bol jeho obraz a pripodobnil človeka neviditeľnému Otcovi viditeľným Slovom. Ekonómia spásy sa odohráva prostredníctvom ekonómie tela v jednote s ekonómiou ducha. Človek, i keď je utvorený z toho, čo je najkrehkejšie, je určený k tomu, čo je najvznešenejšie.⁴⁷

Teológia nazýva Kristov príchod na svet vtelením. Telo nie je niečo, čo človek má, ale čím je. Vtelenie Krista teda znamená, že bol skutočným človekom. Keď sa Slovo stalo telom, nezhodnotilo sa tým jeho božstvo. Kristus nestratil Božiu podstatu, ktorú mal predtým. Žil naplno ľudským životom. Bol to pre neho stav poslušnosti a závislosti na Otcovi. Ich vzájomný vzťah sa neprerušil. Bol to pre neho tiež stav pokúšenia a morálnych konfliktov. Ježiš môže chápať utrpenie a skúšky ľudí, lebo ich sám prežil.⁴⁸

Celý Kristov život je zjavením Otca, je tajomstvom vykúpenia. Príchod Božieho Syna na svet je taká udalosť, že Boh ju pripravoval počas stáročí. Boh sa stáva dieťaťom, ponízuje sa, ale nijako to nezmenšuje jeho dôstojnosť. Zjavuje svoju lásku neobyčajnou udalosťou vtelenia svojej lásky vo svete. Kristus, ktorý nám daroval spásu, uskutočnil Otcovu lásku v dejinách.⁴⁹ Urobil tak svojím životom, svojou kenózou, svojím ponížením sa. „Slovo sa stalo telom, aby nás urobilo účastnými na Božej prirodzenosti.“⁵⁰

⁴⁵ Por. RATZINGER, J., *Hledět na probodeného*, 1. vyd. dotlač, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 52.

⁴⁶ TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 81.

⁴⁷ Por. *tamtiež*, s. 80–81.

⁴⁸ Por. DOUGLAS, J. D., Vtelení, in: *Nový biblický slovník*, s. 1101–1104.

⁴⁹ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 198–200.

⁵⁰ *Katechismus katolíckej Cirkvi*, 460.

V Božom Synovi sa stvorená osoba, ktorá prijíma spásu, stáva adoptívnym synom. To, čo človeku nebolo po hriechu možné – byť synom a milovať Otca, to zosobňuje Kristus, Boží Syn. Prijíma ľudskú prirodzenosť a pôsobením Ducha Svätého, ktorý do našich sŕdc vlieva Otcovu lásku, neobmedzuje ani neničí ľudskú osobu, ale vytvára s ňou také silné spoločenstvo, že ho nakoniec prijíma za syna.⁵¹ „Každá ľudská bytosť [...] jedinečná a neopakovateľná má možnosť stať sa Božím dieťaťom, pretože Boh, vstúpiať do ľudských dejín v betlehenských jaslíčkách, dal človeku neprekonateľnú dôstojnosť.“⁵²

Viera vo vtelenie Slova nie je len historickou udalosťou, ale je vierou v jeho prítomnosť medzi nami skrze dar Ducha a jeho plody. Boží život, čiže prebývanie Boha v človeku – už to je vtelenie, ktoré pokračuje vo svojej univerzálnej spásnej sile. Životom je preto, že svedčí o identite a prítomnosti Slova. Dôkazom Kristovej prítomnosti je divinizácia, premena človeka.⁵³ Kristus je jednota medzi Bohom a človekom. Boh stvoril človeka v Synovi, s pohľadom na neho, zachránil ho v Synovi, a otvoril v ňom človeku cestu k adoptívnemu synovstvu. Všetko, čo bolo medzi Bohom a človekom pretrhnuté, bolo v Kristovi obnovené.⁵⁴

1.9 Kristus a trpiaci človek – vzťah Boha a človeka, vzťah bratský

Človek bol stvorený kvôli veľkej skutočnosti – kvôli samému Bohu, aby bol ním naplnený. Byť milovaný je vždy dar. Keď človek trpí, keď sa mu zdá, že už nemôže dúfať, dostáva sa do postoja beznádeje. Aj utrpenie je súčasťou ľudskej existencie. Pochádza z našej konečnosti i zo skutočnosti súhrnu vín, ktoré sa nahromadili v priebehu dejín a rastú i v súčasnosti.

⁵¹ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 78.

⁵² WEIGEL, G., *Svedok nádeje*, 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2000, s. 257.

⁵³ Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 50–53.

⁵⁴ Por. RUPNIK, M. I., *Spirituální četba skutečnosti* in: ŠPIDLÍK, T.– RUPNIK, M. I., *Nové cesty pastorální teologie*, s. 80.

Človek sa snaží robiť všetko, čo je v jeho možnostiach, aby zmiernil utrpenie, nakoľko je to možné, ak ho nemôže úplne odstrániť. To však nie je v jeho moci. To môže uskutočniť len Boh, ktorý osobne vstupuje do dejín, stáva sa človekom a trpí. Boh chcel trpieť za nás a spolu s nami. Ukazuje nám, akú veľkú hodnotu má pre neho človek: on sám sa stáva človekom, aby mohol s človekom spolucítiť. V Kristovi sa stáva viditeľnou láska spolutrpiaceho Boha.⁵⁵

Boh má súcitiť s človekom. Nemôže trpieť, ale môže súcitne trpieť. Nie je to Boh s kamennou tvárou, chladný Boh, ktorého nezasahujú naše bolesti a trápenia, naopak Kristus sa „vo všetkom musel pripodobniť bratom, aby sa stal milosrdným“ (Hebr 2,17). Stáva sa jeho bratom, utrpenie každého človeka je zároveň aj jeho vlastným utrpením. Pre Krista sú všetci ľudia blížni. Ten, ktorý najlepšie pozná vnútro človeka, zdôrazňuje súcitiť s blížnym v jeho utrpení. Jeho súcitiť sa však neprejavuje len ako dojatie nad bolesťou blížneho. On pomáha utrpenie znášať. Dáva seba samého, svoje vlastné ja, otvára svoje srdce. Utrpenie a bolesť človeka mu nie sú ľahostajné. Kristus sa stavia na stranu maličkých, bezbranných, trpiacich, opustených, stáva sa jedným z nich. Svoje poslanie vyjadruje slovami proroka Izaiáša: „*Duch Pána, Jahveho, je na mne, pretože ma Pán pomazal, poslal ma hlásať radosť ubitým, obviazať zlomených srdcom, zajatcom ohlásiť slobodu a spútaným oslobodenie.*“ (Iz 61,1).

V Kristovi dostávame odpoveď na to, ako Boh reaguje na utrpenie človeka. Kristus sa vo svojom účinkovaní neustále približoval k svetu ľudského utrpenia. Jeho činnosť sa týkala predovšetkým trpiacich a odkázaných na pomoc. Bol citlivý ku každému ľudskému utrpeniu.⁵⁶

Iba vďaka osobnej skúsenosti lásky Boha sa môžeme stať adoptovanými synmi. Kristus je ten, kto nám ukazuje Boha a človeka, on je ten, kto prekonáva naše rozdelenie, ten, kto nás zjednocuje, kto premieňa naše osobné utrpenie na spoločnú hodnotu, Kristus je ten, skrze ktorého je Boh „všetko vo

⁵⁵ Por. BENEDIKT XVI., *Deus Caritas est*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006, 35–39.

⁵⁶ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 16, 28–30.

všetkom“ (1 Kor 15,28).⁵⁷ „Človek je povolaný k plnosti života, ktorý presahuje rozmery jeho pozemskej existencie, pretože spočíva v účasti na živote samého Boha.“⁵⁸

1.10 Vzťah trpiaci a pôvodca utrpenia

Kristus neprišiel na svet, aby trpel, ale preto, aby ľudom ukázal obraz Otcovej lásky. Stvorenie je veľkým dielom Boha, zdieľajúcej sa lásky, ale i dejinami spásy. Tak ako stvorenie je dielom celej Trojice, tak je jej spoločným dielom aj vykúpenie. Otec neušetril vlastného Syna. Musí na seba vziať hriech a musí ho pretrpieť až do konca. Ale tým, že neušetril svojho Syna, neušetril ani sám seba. Je Otcom, a nezachráni svojho milovaného Syna, je to kenóza Otca. Pri poslednom výdychu na kríži Kristus odovzdáva Ducha.⁵⁹ Láska sa nesnaží zachrániť sama seba, láska sa vydáva, a preto ten, kto miluje, trpí.

Kristovo utrpenie zjavuje lásku Otca, lásku, ktorá sa zveruje do rúk ľudom, a preto trpí. Neprichádza, aby nás oslobodil a zbavil bolesti, ale aby bol v bolesti a smrti s nami. Utrpenie je skrze Krista preniknuté novým svetlom. Kristus pred utrpením neuteká ani ho nevyhľadáva, prijíma ho ako niečo, čo je pre milujúceho nevyhnutné. Boží Syn sa stáva predmetom zla. Nechá sa nespravodlivo odsúdiť, stane sa obeťou násilia ako výrazu zla, je zabitý.

Človek zostal sám vo svojom hriechu a so svojím hriechom. Díval sa naň ako na predmet zla, zániku, definitívneho konca. Boh sa vo svojom Synovi necháva pribiť na drevo, stáva sa prekliatym, aby človek videl Boha a znovu objavil tvár lásky. Skrze hriech sa dáva spoznať človeku. Ukazuje svoju tvár, tvár toho, ktorý vzal na seba naše neprávosti. V ňom sa uskutočňuje jednota celého ľudstva: on berie na seba všetky naše hriechy. Je poslušným služobníkom, ktorý sa úplne odovzdáva. Stáva sa plným zjavením lásky Otca,

⁵⁷ Por. BENEDIKT XVI., *Deus Caritas est*, 15–18.

⁵⁸ JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, 1. vyd., Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1995, 2.

⁵⁹ Por. ŠPIDLÍK, T., *My v Trojici*, 1. vyd., Olomouc: Refugium Velehrad - Roma, 2000, s. 67–71.

ktorá nepozná násilie a vyjadruje úplné uskutočnenie slobody. Kristus dovoľí človeku, aby sa pred ním postavil slobodne, dokonca mu dovoľí, aby si na ňom vylial svoju zlosť. Kristus ako jediný nevinný nemusí mať strach z druhého. Prichádza, berie na seba všetky naše obvinenia, hriechy a viny. On obvinený namiesto nás zmieruje ľudí medzi sebou.

Boh miluje človeka a považuje ho za hodného zveriť sa mu, zatiaľ čo človek Bohu nedôveruje, má o ňom desivú predstavu. Človek sa zverí Bohu len vtedy, keď sa Boh prvý zverí človeku. Oslobodenie človeka od falošného obrazu Boha predpokladá zjavenie lásky ako absolútnej slobody, ktorá obsahuje i určitú Božiu bezmocnosť.⁶⁰

Tajomstvo Božej múdrosti sa odhaľuje najjasnejšie v utrpení Božieho Syna. Boh chcel, aby sa jeho Syn stal zraniteľným pre hriech človeka, aby sme mohli pocítiť, akú účinnú moc má život v Božej spravodlivosti. Kristov kríž vrhá na život človeka nové svetlo. On má svojím utrpením podiel na všetkých ľudských utrpeniach. Príchod Božieho kráľovstva je spojené s ťažkosťami, s mnohým utrpením. Kristus sám nás voviedol do tohto kráľovstva práve utrpením. A tak aj ľudia svojím utrpením preň dozrievajú, akoby zahalení tajomstvom Kristovho vykúpenia.⁶¹

1.11 Kristus oslávený – zmysel utrpenia – večný život

Kristus zomrel bez toho, aby jeho poslanie dosiahlo nejaký úspech. Zomrel nepochopený, opustený, ale v tom okamihu, keď zomiera, volá stotník, pohan, ktorý ho videl len umierať: „*Tento človek bol naozaj Boží Syn.*“ (Mk 15,9). V tomto okamihu všetko, čo Kristus uchováva vo svojom srdci, začína ožívať. On na nás hľadel a vydal sa nám do rúk. On v nás videl Otcovu tvár. Preto ešte i dnes prežívame vzkriesenie a istotu, že sme milovaní.⁶²

⁶⁰ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 199–217.

⁶¹ JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 21.

⁶² Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 218–219.

Prebodnuté Ježišovo srdce nie je sebazachovaním, ale sebabydaním. Zachraňuje svet tým, že sa otvára. Otvorené srdce je zmyslom veľkonočného tajomstva. Srdce zachraňuje, avšak zachraňuje tým, že sa daruje. V Ježišovom srdci je tak pred nás postavený stred kresťanstva. V ňom je všetko povedané, všetko vskutku prevratne nové, čo sa odohráva v Novom zákone. Toto srdce volá naše srdce. Volá nás, aby sme zanechali márne pokusy o sebazáchovu, aby sme v láske a v sebadarovaní jemu a s ním našli plnosť lásky. Iba tá je večnosťou, iba tá udržuje svet. Boh trpí preto, lebo miluje. Boh chce s nami hovoriť od srdca k srdcu. Preto je jeho srdce prebodnuté na kríži. Preto aj veľkonočné tajomstvo je ako tajomstvo utrpenia svojou podstatou tajomstvom srdca.⁶³

Veľkonočný, oslávený Kristus nie je ten, kto odníme z nás všetko utrpenie, smrť a ľudskú slabosť. S ním sa každé ľudské utrpenie ocitá v novej situácii. V Kristovom kríži sa nielen zavŕšilo vykúpenie, ale bolo vykúpené aj samo ľudské utrpenie. Tým, že Kristus uskutočnil vykúpenie prostredníctvom utrpenia, dal ľudskému utrpeniu výkupnú hodnotu. V zmŕtvychvstaní nachádza človek úplne nové svetlo, ktoré mu pomôže prekonať cestu cez tmu poníženi, pochybností, beznádeje a prenasledovaní. Vzkriesenie je pre človeka znamením odpustenia, znamením nového začiatku.⁶⁴

Kristus priniesol pokoj na svet tým, že sa v poslušnosti zriekol použitia akéhokoľvek násillia a trpel, až kým ho Otec nevyslobodil z utrpenia, a teraz navždy buduje svoje kráľovstvo iba slovom pokoja.⁶⁵ Kristus je predstavený ako Baránok. Len on môže zlomiť pečať dejín. Je zabitý, a predsa žije, je vzorom miernosti. Svojou smrteľnou ranou nám hovorí, že na konci nebudú víťazmi tí, ktorí zabíjajú, ale že svet udržujú pri živote práve tí, ktorí sa obetujú, tí, ktorí trpia.

V Kristovej obeti je víťazstvo. Z nej vychádza život, ktorý dáva zmysel celým dejinám. Pohľad na Baránka, na ukrižovaného Krista je naším

⁶³ Por. RATZINGER, J., *Hledět na probodeného*, s. 45–52.

⁶⁴ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s.227–235.

⁶⁵ Por. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, s. 98.

pohľadom na nebo, na večnú Božiu starostlivosť. Vidíme v ňom Božiu miernosť, ktorá je jeho najväčšou silou. Ten, ktorý bol zabitý žije, a pretože žije, zotiera naše slzy. Veľkonočné tajomstvo nám odkrýva, že utrpenie, i utrpenie nevinných má zmysel. Boh, ktorý vzkriesil Ježiša, je skutočne Otcom, je všemohúci. Ten, ktorý nás stvoril, sa na nás díva inak, ako my sami a koná inak, ako si myslíme. V ňom sa všetok náš zármutok premení na radosť.⁶⁶

Božie kráľovstvo nám dáva predstavu o tom, akú útechu má Pán pripravenú pre všetkých plačúcich a trpiacich na tomto svete.⁶⁷ Otec určil človeku, aby sa stal zhodným s obrazom jeho Syna. Obrazom, podľa ktorého je človek ako živá bytosť stvorený, je zmŕtvychvstalý Kristus. Vzkriesenie Krista zjavilo a naplnilo Boží plán premeny celého človeka. Človek nestráca svoje telo, ale mení podobu, kvalitu plodov a skutkov, dostáva nové meno, ktoré obsahuje premenu k lepšiemu.

Spása človeka sa netýka len duše, nie je to vnútorná skutočnosť, ale je to udalosť kozmická a osobná zároveň. Všetko môže oslavovať Boha a mať účasť na rovnakej svätosti, láske a živote. Dôstojnosť človeka je zdrojom dôstojnosti pre všetko ostatné, čo existuje.⁶⁸ Spása, ktorú človek zakúša, to je pravý život. Človek prežíva skutočnú, úplnú radosť, pretože sa zveril Bohu. Vie, že kráča po správnej ceste a že je milovaný Bohom.⁶⁹ Dôstojnosť ľudskej osoby je nezničiteľný obraz Boha Stvoriteľa, ktorý je ten istý v každom jednom z nás.⁷⁰

⁶⁶ Por. RATZINGER, J., *Hledět na probodeného*, s. 89–96.

⁶⁷ Por. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, s. 104.

⁶⁸ Por. TENACE, M., *Vybrané kapitoly z antropologie*, s. 82–86.

⁶⁹ Por. RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 66.

⁷⁰ JÁN PAVOL II., *Sollicitudo rei socialis*, 47.

2 VZŤAH JÁNA PAVLA II. A BENEDIKTA XVI. K TRPIACEMU ČLOVEKU

Človek je jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel pre neho samého. Svoju dôstojnosť má v sebe vpísanú od svojho stvorenia na Boží obraz, nie je to otázka dovolení zo strany ľudských inštitúcií, štátov a medzinárodných organizácií. Ak vtelený Boží Syn a Vykupiteľ potvrdzuje všetky ľudské práva, je to preto, aby človeka priviedol k plnej dôstojnosti, ktorú prijal vtedy, keď ho Boh stvoril na svoj obraz a podobu.⁷¹

Každý člen Cirkvi má svoju dôstojnosť aj ako človek, aj ako kresťan. Človek sa poznáva ako bytosť etická, schopná konať podľa kritérií dobra a zla, ako bytosť náboženská, schopná byť vo vzťahu s Bohom.⁷² Tvrdením, že kresťan je druhý Kristus sa zdôrazňuje dôstojnosť pokrsteného a jeho povolanie v Kristovi ku svätosti. Všetci členovia Cirkvi sú kresťanmi, všetci teda majú vysokú dôstojnosť. Každý človek, či veriaci alebo neveriaci, túži po dialógu s osobou, ktorou sa cíti byť prijatá a milovaná. Skúsenosť Cirkvi, ako miesta milosrdenstva a nežnej Božej lásky k ľuďom, je ponukou, aby aj dnešný človek našiel Krista, ktorý ho čaká.⁷³

Utrpenie človeka nie je jeho súkromnou záležitosťou, dotýka sa všetkých ľudí a osobitným spôsobom sa dotýka Cirkvi. Vychádza to zo všeobecného poslania Cirkvi, z príkazu Ježiša Krista. Sme povolaní a poslaní ohlasovať tajomstvo Boha, tajomstvo vtelenia Syna ako udalosti spásy pre celé ľudstvo.⁷⁴ Cirkev si uvedomuje neustálu naliehavú výzvu prejavíť záujem o tých, s ktorými sa stotožňoval i Kristus.

Chceme si teraz všimnúť postoje posledných dvoch pápežov. Chceme ukázať, ako môže každý prispieť jedinečným spôsobom k väčšej úcte voči životu, voči človeku a zvlášť voči trpiacemu človeku. Kým zo slov Jána Pavla

⁷¹ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 175–176.

⁷² Por. *tamtiež*, s. 48.

⁷³ Por. BENEDIKT XVI., *Božia revolúcia*, s. 39–40.

⁷⁴ Por. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, *Vyhlásenie Dominus Jesus*, 1. vyd. Bratislava: Don Bosco, 2000, 1.

II. dýcha určité rozhorlenie, u Benedikta XVI. si môžeme všimnúť pokojný tok myšlienok, s akým uvažuje o hĺbke problému. Každý prispieva spôsobom jemu vlastným, originálnym, a pritom sa navzájom v názoroch nevyklučujú, ale dopĺňajú, a potvrdzujú tak autoritu osobnosti toho druhého.

Najskôr si všimneme ich život; zameriame sa najmä na to, ako ho formovalo utrpenie. Títo dvaja ľudia boli neporovnateľní, čo do života i typu človeka. Wojtyła prišiel veľmi skoro o matku, otec a jediný brat mu zomreli, keď bol mladý. Ratzinger vyrastal v kruhu rodiny v rodičovskom dome. Počas vojny stáli každý na opačnej strane. Obaja sa zúčastnili na II. Vatikánskom koncile. Jeden profiloval ako etik a filozof, z druhého vyrástol teológ svetového kalibru. Jeden citlivej a vášnivej povahy, ochotný ustúpiť, druhý, o sedem rokov mladší, bol logický a prísny, spoľahlivý človek, nemal vlastné ambície, ale celý sa dal do služby pápežovi. Čo ich tak spájalo, bola zhoda citu a uvedomovanie si toho, aké boli úmysly Ježiša Krista vzhľadom na Cirkev.⁷⁵

2.1 Utrpenie v živote Jána Pavla II.

Ján Pavol II., občianskym menom Karol Józef Wojtyła, sa narodil 18. mája 1920 vo Wadoviciach, starobyľom poľskom meste. Bol tretím dieťaťom Emilie a Karola. Už ako 9-ročnému zomiera Karolovi matka. Za svoje náboženské formovanie, ako neskôr spomína, bol vd'ačný predovšetkým otcovi. Dobré si rozumel so svojím bratom Edmundom, ktorý študoval za lekára. Ako 26-ročný sa nakazil šarlachom od svojho pacienta a zomrel.

Po ukončení gymnázia pokračuje Karol v štúdiu poľského jazyka a literatúry na Jagelovskej univerzite. V r. 1935 sa začal šíriť v Poľsku antisemitizmus, čo zažili i mladí študenti na univerzite. Poslucháči židovského pôvodu boli zo školy vylúčení. O pár rokov neskôr i tu vypukla vojna. Skúsenosť 2. svetovej vojny bola pre Karola rozhodujúca. Počas nej sa začala

⁷⁵ Por. SEEWALD, P., *Benedikt XVI.*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007, s. 44–45.

stvárať jeho karmelitánska spiritualita zameraná na kríž ako na centrum ľudského života a teda centrum ľudských dejín.

Karol zdieľal s mnohými ľuďmi osud utečenca, robotníka v kameňolome, v chemickej továrni. Ako 21-ročnému mu zomiera otec. Zostáva celkom sám, bez príbuzných, bez rodiny. Počas svojich seminárnych štúdií zažil prepady gestapa, skrývanie sa. Na hrôzy vojny nikdy nezabudol.⁷⁶ Po skončení 2. svetovej vojny prišiel ďalší úder, tentoraz v podobe komunistickej okupácie.⁷⁷

Dňa 1. novembra 1946 bol vysvätený za kňaza, 28. septembra 1958 za biskupa. Počas celého pastoračného života prichádzal denne do styku s ľuďmi, bojoval za ich práva, stál na strane rodiny. Bol pri ľuďoch a pre ľudí. V r. 1967 bol vymenovaný za kardinála. 16. októbra 1978 bol zvolený za pápeža. Hneď prvý deň po svojom zvolení navštívil priateľa na poliklinike Gemelli a na chodbe mal prvý krátky prejav: „Na prahu svojho pontifikátu sa chcem oprieť predovšetkým o tých, čo trpia, a ktorí svoje utrpenia, svoju trýzeň a bolesť spájajú s modlitbou.“⁷⁸

Dôležité udalosti v jeho kňazskom živote boli nejakým zvláštnym Božím riadením spojené s utrpením jeho najbližších.⁷⁹ Významným dňom sa stal 13. máj 1981, keď ho zasiahla guľka z revolvera atentátnika. Od atentátu veľmi trpel, no vedeli o tom len tí najbližší. „Na svojom príklade by som chcel ukázať, ako treba prijímať utrpenie,“⁸⁰ hovorí pápež. S pribúdajúcim vekom sa jeho zdravotný stav čoraz viac zhoršoval. Už nielen on povzbudzoval druhých, ale i on sám potreboval povzbudenie. Stalo sa tak i pri jeho hospitalizácii v októbri 1996. Na poschodí nemocnice mal za susedov detských

⁷⁶ V r. 1996 ako pápež napísal: „Ešte aj po päťdesiatich rokoch si jednotlivci, rodiny a celé národy uchovávajú spomienky na týchto šesť strašných rokov. Spomienky na strach, násilie, krajnú biedu a smrť, na tragickú skúsenosť bolestného odlúčenia bez akejkoľvek istoty a slobody, na traumy spôsobené ustavičným krvipreliváním.“ WEIGEL, G., *Svedok nádeje*, s. 48.

⁷⁷ Por. *tamtiež*, s. 31 – 230.

⁷⁸ MOSKWA, J., *Pápež, ktorý zmenil svet*, 1. vyd. Bratislava: Ikar, 2005, s. 293.

⁷⁹ „V živote mal viacero takýchto znamení. Keď mal odísť na kardinálske konzistórium, jeden z jeho najbližších priateľov Marian Jaworski mal mať v jeho zastúpení duchovné cvičenia pre kňazov. Počas cesty vlakom došlo k strašnej nehode, pri ktorej kňaz Jaworski prišiel o ruku. Deň pred konkláve ťažko ochorel biskup Deskur. Akoby sa jeho voľba za pápeža, hovorieval Svätý Otec, akýmsi zvláštnym spôsobom spájala s utrpením priateľov.“ DZIVISZ, S., *Život s Karolom*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007, s. 64–65.

⁸⁰ MOSKWA, J., *Pápež, ktorý zmenil svet*, s. 289.

onkologických pacientov. Keď ich pred opustením nemocnice navštívil na vozíku, desaťročný chlapec s rúžštepom chrbtice mu venoval list s básňou *Trpiacemu priateľovi*.

Zakúsil nielen fyzické, ale i morálne a psychické utrpenie, často oba druhy bolestí súčasne. Boleli ho najmä zákony o legálnom vykonávaní potratov a eutanázie. Vždy bojoval proti vojne, vyzýval na jej prerušenie a hľadanie iných možných riešení. Ku koncu jeho pontifikátu zmizol jeho herecký talent, ostal už iba človek, ktorý odovzdávanie pravdy iným, vrátane pravdy o sebe, vykupuje trýznou.⁸¹

Stanisław Dziwisz, najbližší spolupracovník Svätého Otca, ktorý po jeho boku žil a pracoval takmer 40 rokov, opisuje život Jána Pavla II. ako nepretržité mučeníctvo. Pápež podľa neho veľmi trpel fyzicky i duševne. no naučil sa žiť s bolesťou, s chorobou a nechávať utrpeniu určitý priestor. Pochopil, že život je dar, ktorý treba prežívať naplno, po hranice síl. Preto prijímal všetko, čo Boh preňho pripravil.⁸²

2.2 Utrpenie v živote Benedikta XVI.

Benedikt XVI., vlastným menom Joseph Ratzinger, sa narodil 16. apríla 1927 (na Bielu Sobotu) v meste Marktl am Inn. Otec bol zamestnaný ako žandár, preto celá rodina často menila svoj domov: v r. 1929 sa sťahuje do Tittmoningu. Už tu začína malý Joseph vnímať utrpenie spôsobené nacizmom, ktorý je príčinou i ďalšieho sťahovania v r. 1932 do dedinky Aschau am Inn.

⁸¹ Por. MOSKWA, J., *Pápež, ktorý zmenil svet*, s. 299–305.

⁸² „Bolesť ho sprevádzala od útleho detstva. Veľmi skoro stratil rodičov aj brata. Prežil strašnú nehodu, keď ho zrazilo nemecké nákladné auto. Vo vojne zomrelo veľa jeho priateľov. Trpel v okovách nacizmu a neskôr v období komunistického režimu, keď niesol bremeno zodpovednosti ako biskup. Ako pápež prežil tragickú skúsenosť atentátu. Bolesť, ktorú vtedy zakúsil ťažko ranila nielen jeho telo. Bola to súčasne bolesť človeka raneného hlboko v duši, keď nedokázal pochopiť, prečo iný človek naňho namieril pištoľ, aby ho zabil. Vo chvíli, keď opúšťal polikliniku Gemelli povedal, že ďakoval Bohu za záchranu života, no aj za to, že mu dovolil stať sa súčasťou spoločenstva chorých. Chorobu a fyzickú bolesť znášal s veľkým duševným pokojom, pričom naďalej plnil úlohu, ktorá mu bola zverená. Svoje fyzické ťažkosti nikdy nedával pociťovať druhým. Nikdy nepociťoval strach pred smrťou.“ DZIWIŚ, S., *Život s Karolom*, s. 245–250.

Dňa 30. januára 1933 sa Adolf Hitler stal ríšskym kancelárom. Svoj nástup chápal ako ukázanie moci, pre čo Josephov otec veľmi trpel.⁸³ Joseph bol síce malý na to, aby pochopil vážnosť situácie, ale predsa vnímavý, aby zistil, že niečo nie je v poriadku. V r. 1937 dovŕšil Josephov otec šesťdesiat rokov a odchádza do dôchodku. Pre rodinu Ratzingerovcov to znamená ďalšie sťahovanie do mesta Traunstein.

Na Veľkú noc 1939 vstúpil Joseph do malého seminára. Aj tu pociťovali, i keď zatiaľ len z diaľky, zlo a ničivú moc vojny. Seminár bol vyhlásený za lazaret, vyučovanie prebiehalo v iných budovách. V r. 1942 dostal povolávací rozkaz Josephov brat Georg. Joseph mal ešte len štrnásť rokov, avšak už o rok neskôr prišiel povolávací rozkaz aj pre neho. Svojím priznaním, že má v úmysle stať sa katolíckym kňazom, si vyslúžil veľa posmechu a nadávok. V apríli 1945 sa rozhodol dezertovať, ale doma dlho neostal. O pár dní vpochodovali do mesta americkí vojaci a Joseph sa musel zaradiť „do zväčšujúceho sa zástupu vojenských zajatcov.“⁸⁴ V zajateckom tábore mu bola veľkou posilou každodenná svätá omša, ktorú slávili niekoľkí kňazi pod holým nebom. 19. júna 1945 bol prepustený na slobodu.

Vyštudoval teológiu a 29. júna 1951 prijal spolu s bratom kňazské sviatenie. Rok pôsobil v pastorácii ako kaplán, potom ho povolali do seminára vo Freisingu, kde v r. 1953 dokončil doktorát z teológie. V r. 1954 prevzal vyučovanie dogmatiky v Erfurte. Dvakrát zamietnutá habilitačná práca, neistota ohľadom ďalšieho pôsobenia na fakulte, starosť o ubytovanie starých a chorľavých rodičov, to všetko sprevádzalo roky jeho pedagogickej činnosti. Neúspech pri dizertačnej a habilitačnej práci ho vyformoval, aby bol ochotný postaviť sa na stranu slabšieho. Potom vyučuje v Bonne, v Múnsteri. V r. 1959 mu zomiera otec a v r. 1963 matka. Od r. 1966 prednáša v Tübingene. Na toto svoje pôsobenie spomína: „Videl som ukrutnú tvár ateistickej nábožnosti, psychický teror, bezohľadnosť [...] rúhanie, v ktorom je kríž vysmiaty ako

⁸³ „Môj otec veľmi trpel tým, že musí slúžiť štátnej moci.“ RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Z môjho života, autobiografia*, 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2005, s. 14.

⁸⁴ *Tamtiež*, s. 34.

sadomasochizmus, pokrytectvo [...] toto všetko som zažil na vlastnej koži.“⁸⁵
V r. 1969 odchádza na univerzitu do Regensburgu.

V tom čase ho pápež Pavol VI. povolal do Medzinárodnej pápežskej teologickej komisie. V r. 1977 bol v Mníchove vysvätený na arcibiskupa. Ešte v tom istom roku, ako bol menovaný za arcibiskupa, bol menovaný za kardinála, pretože s arcibiskupským stolcom Mníchova sa spájala kardinálska hodnosť.

V r. 1981 ho Ján Pavol II. vymenoval za prefekta Kongregácie pre náuku viery. Pre Josepha Ratzingera to bola obeta: „Nemohol som robiť celkom to, čo som si predstavoval [...] rozvíjať svoje vlastné dielo. Musel som zostúpiť do malosti a rozmanitosti faktických konfliktov a udalostí.“⁸⁶ Vernosť pravde patrila k jeho základným hodnotám a postojom. Stavia sa na stranu človeka a obhajuje jeho dôstojnosť. Pri svojich postojoch mal veľa kritikov, najviac zo strany spolurodákov.⁸⁷ V r. 1991 zomiera jeho sestra Mária, ktorá sa jemu i jeho bratovi Georgovi dlhé roky starala o domácnosť.

Osobitne dôležitým bol pre kardinála Ratzingera vzťah k pápežovi Jánovi Pavlovi II., ktorý sa vyznačoval bezvýhradnou dôverou Svätého Otca. Posledné roky pre pápežov zhoršujúci sa zdravotný stav vykonával úlohu jeho zástupcu. Pri pohrebných obradoch, ktoré viedol, sa ukázal jeho blízky a vrúcny vzťah k pápežovi Jánovi Pavlovi II., i súcitné spolutrpenie s blízkym človekom: „Pápež trpel a miloval v spojení s Kristom, a preto poslanstvo jeho utrpenia a jeho mlčania bolo také výrečné a také plodné.“⁸⁸

Svoju životnú cestu vykresľuje ako biedu veriaceho, ktorá vychádza z jeho pozemského neúspechu.⁸⁹

Po zvolení za pápeža si vybral meno Benedikt XVI., po Benediktovi XV., ktorý viedol Cirkev v zložitom a ťažkom období prvej svetovej vojny a usiloval sa zmierniť jej následky. O to sa chce snažiť aj terajší pápež: „Po

⁸⁵ RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Z môjho života, autobiografia*, s. 95.

⁸⁶ SEEWALD, P., *Benedikt XVI.*, s. 214.

⁸⁷ Por. *tamtiež*, s. 218–219.

⁸⁸ RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Z môjho života, autobiografia*, s. 142.

⁸⁹ „Ten, kto stojí na strane Boha, nestojí nevyhnutne na strane úspechu.“ *tamtiež*, s. 110.

jeho stopách sa chcem vydať na cestu svojho úradu v službe zmierenia a svornosti medzi ľuďmi a národmi, lebo som hlboko presvedčený, že veľký dar pokoja je predovšetkým Božím darom.“⁹⁰

2.3 Zmysel utrpenia a hodnota človeka v dnešnej spoločnosti

Pápež, tak ako každý kresťan, musí mať mimoriadnu schopnosť jasne si uvedomovať nebezpečenstvá ohrozujúce život človeka vo svete, jeho budúcnosť v čase, ako aj jeho budúcnosť konečnú, večnú, eschatologickú. Uvedomovanie si týchto výziev pohýna do boja za víťazstvo dobra v každom rozmere.⁹¹

Ján Pavol II. otvorene pomenúva problémy súčasnej spoločnosti. Poukazuje na to, čo sa deje, ak človek stráca vedomie vlastnej dôstojnosti. Znovu sa opakuje situácia prvého hriechu: človek chce vládnuť, chce sám rozhodovať o tom, čo je preňho dobré, nadväzuje vzťah nie s osobou, ale so stvorením. Nechce dať slobodu druhej osobe, s ktorou je povolán do vzťahu. Život preňho nie je darom, ale osobným vlastníctvom. Nepriznáva svoju závislosť na Bohu, odsúvaním utrpenia akoby mu chcel dokázať svoju sebestačnosť. Len to, čo on uzná za dobré, bude dobrom.

Z hodnotového rebríčka spoločnosti sa vytráca hodnota vzťahov, hodnota osoby, či už Boha, alebo druhého človeka, hodnota ľudského života a života vôbec, na čelo sa dostáva praktický materializmus a individualizmus. Jediný cieľ, ktorý sa berie do úvahy, je vlastný hmotný blahobyť.

Kvalita života sa vysvetľuje ako ekonomická efektívnosť, neusporiadaný konzumizmus, atrakcie a príjemnosti fyzického života. Ľudské telo sa stáva objektom užívania, pričom jedinými kritériami sa stávajú príjemnosť

⁹⁰ RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Z môjho života, autobiografia*, s. 157.

⁹¹ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 40.

a efektívnosť. Tieto nahrádzajú kritériá, ktoré majú rozhodovať o uznani dôstojnosti osoby – a to kritérium úcty, nezištnosti a služby.⁹²

Cesta k ľudskému naplneniu je zodpovedné sebadarovanie, nie prijímanie. To by malo byť platným etickým princípom nielen pre kresťanov, ale univerzálnou mravnou požiadavkou vyplývajúcou zo samotného založenia človeka, ktorý je človekom len vo vzťahu. Skutočný ľudský život je vždy spolužitím, vzťahom jedného človeka s druhým.⁹³

Utrpenie zohráva v našej spoločnosti úlohu niečoho neužitočného, odmietaného. Keď nie je možnosť vyhnúť sa mu, často sa ako jediná správna voľba predkladá právo ukončiť život. Ignoruje sa hlas svedomia, človek stojí pred sebou i pred Bohom bez pocitu a vedomia viny, oslabuje sa citlivosť voči Božiemu hlasu.

Spoločnosť dnes podlieha veľmi vážnemu nebezpečenstvu zotrenia hraníc medzi dobrom a zlom. Jadrom celého tohto procesu je „oslabenie citlivosti na Boha i na človeka, typický jav v spoločenskom a kultúrnom kontexte, ovládanom sekularizmom.“⁹⁴ V dnešnej spoločnosti zápasia dve kultúry: kultúra života a kultúra smrti.⁹⁵

Joseph Ratzinger stavia utrpenie do nového svetla. Poukazuje na dobro, ktoré z neho môže vzísť, na krásu, ktorú v sebe obsahuje. Vyzdvihuje jedinečnosť človeka, podstatu vzťahov, do ktorých je pozvaný.

V našej spoločnosti sme si zvykli pozerat' sa na utrpenie ako na niečo, čomu sa treba vyhýbať, a to za každú cenu. Snažíme sa ho zo sveta vyhnat'. Utrpenie ale patrí k ľudskému životu. Bez neho sa svet stáva bezcitný a chladný. Ten, kto by chcel odstrániť utrpenie, ten by musel v prvom rade odstrániť aj lásku,

⁹² „Morálny imperatív podľa ktorého nesmieme používať druhých, je etickým základom slobody, pretože nám umožňuje pôsobiť na druhých bez toho, aby sme ich degradovali na objekty a manipulovali nimi. Jeden druhého nepoužívame len vtedy, keď sa stretneme ako dve slobodné bytosti, ktoré sa usilujú o spoločné dobro. Stretnutie dvoch slobôd je podstatou lásky a láska je výsledkom personalistickej normy vo všetkých vzťahoch. Láska je opakom používania.“ WEIGEL, G., *Svedok nádeje*, s. 134.

⁹³ Por. *tamtiež*, s. 130.

⁹⁴ JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, 21.

⁹⁵ Por. JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, 21–24.

lebo bez utrpenia lásky niet. Pravá láska si totiž vyžaduje sebazaprenie, vyjdenie zo seba a to bude vždy so sebou prinášať aj zriekanie, aj bolesť.

Cesta lásky, vykročenie zo seba, je pravou cestou poľudšťovania človeka. Utrpenie je procesom zretia. Kto ho prijíma za svoje, stáva sa zrelším a chápacejším voči druhým, stáva sa ľudskejším. Kto sa, naopak, utrpeniu vyhýba, nechápe druhého, stáva sa bezohľadným a sebeckým. Skutočná láska vyrušuje z pohodlnej nehybnosti a núti pretvárať sa. Utrpenie je vnútornou stranou lásky. Preto je také dôležité učiť sa trpieť, preto vyhýbanie sa utrpeniu robí z človeka bytosť neschopnú života.⁹⁶

Človek je bytosťou vzťahov. Nikdy nekoná správne, ak sa uzavrie sám v sebe a stanoví si ako konečný cieľ seba samého. Je doňho vložená tendencia po láske, po vzťahom s druhými. Nie je ostrovom bytia, ale na základe svojej podstaty tvorí vzťah. Bez tohto vzťahu by sa sám zničil. Vzťah človeka je koncipovaný ako vzťah medziľudského druhu, ale aj ako vzťah k nekonečnu, k pravde, k láske samej.⁹⁷

V oboch postojoch je možné vidieť úctu k ľudskému životu, uvedomovanie si jedinečnej hodnoty každého človeka, ako aj otvorené pomenovanie lží, ktoré sa stávajú v našej spoločnosti pseudopravdami o tom, čo je skutočnou hodnotou, čo život a človeka pozdvihuje a čo ho, naopak, znižuje len na úroveň vysoko vyvinutého živočícha.

2.4 Život ako dar

Život nemáme len sami v sebe a nemáme ho ani sami od seba. Život je vzťah. Vo svojej úplnosti je to vzťah s tým, ktorý je prameňom života. Ak sme vo vzťahu s tým, ktorý neumiera, ktorý je sám život a sám je láska, vtedy sme v živote, vtedy žijeme.⁹⁸

⁹⁶ Por. RATZINGER, J., *Boh a svet*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2002, s. 262.

⁹⁷ Por. *tamtiež*, s. 91–92.

⁹⁸ Por. BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, 27.

Človek je čímsi viac ako len produktom prítomných génov a kyseliny DNA, je čímsi, čo pochádza priamo od Boha. Má Boží dych. Je schopný nadviazať vzťah s Bohom, môže to, čo je hmotné a stvorené, prekračovať. Je Bohu na očiach a určitým spôsobom mu patrí. Vidieť toto zvláštne utvorenie Bohom je veľmi dôležité na to, aby sme mohli uznať jedinečnosť a dôstojnosť človeka, a tým aj základ všetkých ľudských práv. Človek nie je iba kombináciou stavebných kameňov, ale je osobnou myšlienkou Boha.⁹⁹

Človek patrí výlučne Bohu. Každý má právo na vlastný život, právo byť človekom. Zanitie ľudského bytia ako takého je previnením. V hraničných situáciách sa toto vedomie stáva čoraz menej zreteľným. Týka sa to najmä začiatku života, keď je život ešte bezbranný a dá sa s ním manipulovať. Ďalej konca ľudského života, kedy sa chorý a trpiaci pokladá niekedy za príťaž a zdá sa, že jediným dobrým riešením je smrť z milosti.¹⁰⁰

V týchto výpovediach Josepha Ratzingera vidíme jeho úctu k daru života. Jeho vnútorný postoj, ktorý je zároveň postojom Cirkvi. Vidieť v každom človeku obraz Boha, bytosť Bohu drahú a ako takú ju aj brániť, je jeho výzvou pre dnešný svet i pre kresťanov.

Ján Pavol II. upozorňuje na obrovské nedocenenie daru ľudského života. Stráca sa pojem hodnoty života trpiaceho človeka, upiera sa mu základné ľudské právo, právo na život. Znamená to právo prísť na svet a potom žiť, až kým život nevyhasne: „Kým žijem, mám právo na život.“¹⁰¹

Zároveň vysvetľuje, prečo tak klesá hodnota ľudského života. Človek chce byť za každú cenu nezávislý. Lenže stvorenie bez Stvoriteľa zaniká. Zabúdaním na Boha sa zbavuje svetla. Človek už nie je schopný vnímať seba ako niekoho odlišného od ostatných pozemských tvorov, stáva sa istým spôsobom vecou a prestáva chápať transcendentný charakter svojho jestvovania ako ľudskej bytosti. Preto už nepovažuje život za Boží dar, zverený

⁹⁹ Por. RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 65.

¹⁰⁰ Por. *tamtiež*, s. 142.

¹⁰¹ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 181.

mu do zodpovednosti, ale za vec, ktorú považuje za svoje výlučné vlastníctvo, totálne ovládateľné a manipulovateľné.¹⁰²

Je nutné, aby človek uznal svoju prvotnú a nepopierateľnú situáciu stvorenia, ktoré prijíma jestvovanie i život od Boha ako dar a úlohu: len keď prijme túto prirodzenú závislosť vlastného bytia, môže plne realizovať svoj život a slobodu a zároveň si hlboko vážiť život a slobodu inej osoby. Predovšetkým tu sa stáva jasným, že osou každej kultúry je postoj človeka k najväčšiemu tajomstvu: k tajomstvu Boha. Keď Boha odmieta a žije tak, akoby nejestvoval, alebo nerešpektuje jeho prikázania, ľahko bude odmietať alebo podrývať dôstojnosť ľudskej osoby a nenarušiteľnosti jej života.¹⁰³

Ján Pavol II. jasne hovorí, prečo Cirkev stále znovu naliehavo vyzýva na boj za život: „Evanjelium života sa nachádza v samom srdci posolstva Ježiša Krista. Cirkev ho každodenne s láskou prijíma, aby ho verne a odvážne ohlasovala ako dobrú zvesť ľuďom všetkých čias a kultúr.“¹⁰⁴

K tomu sa pripája i Benedikt XVI. vo svojom príhovore k mladým na stretnutí mládeže v Kolíne v roku 2005. Keď s vierou kráčame po Spasiteľovej ceste, od chudoby jasličiek až po opustenosť kríža, lepšie pochopíme tajomstvo jeho lásky, ktorá vykupuje ľudstvo. V dieťati, ktoré Mária uložila do jasiel', je človek – Boh, ktorého vidíme pribitého na kríži.¹⁰⁵ Je Bohom, ale zároveň je i človekom od okamihu počatia až po smrť na kríži. Ak odmietneme Boha, ktorý sa stal človekom, odmietame i druhého človeka, i dar života. Prestanú existovať jasné hranice medzi človekom ako osobou a vecami či živočíchmi a stráca sa hodnota ľudského života práve tam, kde je najkrehkejší a najviac bezbranný: vo svojom počiatku a vo svojom konci.

¹⁰² Por. JÁN PAVOL II., *Evanjelium vitae*, 22.

¹⁰³ Por. *tamtiež*, 96.

¹⁰⁴ JÁN PAVOL II., *Evanjelium vitae*, 1.

¹⁰⁵ Por. BENEDIKT XVI., *Božia revolúcia*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2005, s. 26.

2.5 Ohrozenie dôstojnosti ľudskeho života: potrat, eutanázia, klonovanie

Ján Pavol II. viackrát konštatoval pravdu, že súčasnej civilizácii sa dáva prívlastok civilizácia smrti. Človek chce dokázať svoju moc, podobne ako kedysi pri prvom hriechu v raji. Prestáva komunikovať s tvorcom, chce byť pánom bez obmedzenia sám sebe i druhým a upiera pritom ďalším bytostiam jemu rovným práva, ktoré platia pre všetkých ľudí rovnako: právo na život, právo byť človekom.¹⁰⁶ Nie je to otázka viery ako súkromnej záležitosti človeka, ale otázka vzájomnej zodpovednosti a vzájomnej úcty a lásky.

„Odkedy je život natoľko vydaný napospas bolesti alebo natoľko na príťaž, že ho smieme podľa svojho uváženia vyhasiť?“, pýta sa Joseph Ratzinger a pokračuje: „Na hraniciach života príliš ľahko vyprchá toto ľudsky nesporne najpôvodnejšie hlboké mravné vedomie, že človek nemôže slobodne nakladať s iným človekom.“¹⁰⁷ Osoba je bytie, pre ktoré je jediným vhodným rozmerom láska. Voči osobe sme spravodliví, keď ju milujeme: toto platí tak pre Boha, ako pre ľudí.¹⁰⁸ Ak zabíjame ľudskú bytosť, nepreukazujeme jej tým dobro. Odopierame jej základné právo, ktoré má. Milovať znamená želať druhému všetko dobré, obetovať sa pre dobro druhého.¹⁰⁹

Ján Pavol II. vždy znovu varuje pred uzákonením potratu a eutanázie. Legalizácia prerušenia tehotenstva nie je ničím iným ako súhlasom vydaným dospelému človeku, aby za podpory zákona zbavil života človeka nenarodeného, a teda neschopného brániť sa. Tu vstupuje do hry základný imperatív každého poctivého svedomia a to ochrana práva na život nevinnej a bezbrannej ľudskej bytosti. V lone matky počaté dieťa nie je nikdy

¹⁰⁶ „Všetko, čo je proti samému životu, ako vražda každého druhu, genocída, potrat, eutanázia, ako aj samovražda; všetko, čo porušuje celistvosť ľudskej osoby, ako okypťovanie, fyzické alebo duševné trýznenie, snaha znásilniť človeka v jeho vnútri; všetko, čo uráža ľudskú dôstojnosť, ako sú neľudské životné podmienky, svojvoľné väznenia, deportácie, otroctvo, prostitúcia, obchod so ženami a s mladistvými a tiež potupné pracovné podmienky, v ktorých sa s pracujúcimi zaobchádza ako s obyčajnými nástrojmi zisku, a nie so slobodnými a zodpovednými osobami: všetky tieto a im podobné veci sú naozaj hanebné; ničia civilizáciu, pričom viac poškvŕňujú tých, ktorí ich páchajú, než tých, ktorí týmto bezprávím trpia, a ťažko urážajú Stvoriteľa.“ JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, 3.

¹⁰⁷ RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 142.

¹⁰⁸ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 178.

¹⁰⁹ WEIGEL, G., *Svedok nádeje*, s. 95.

nespravodlivým agresorom, je to bezbranná bytosť, ktorá očakáva, že bude prijatá a že jej bude poskytnutá pomoc.

Pri potrate sa nedá hovoriť o práve na voľbu, keď ide o jasné morálne zlo. Žena platí najvyššiu cenu nielen za svoje materstvo, ale ešte viac za jeho zničenie, čiže za zničenie života počatého dieťaťa. Jediný čestný postoj je radikálna solidarita so ženou. Nie je dovolené nechať ju samu. Nemôžeme si tu dovoliť nijaké formy povolnosti, ktoré by priamo viedli k pošliapaniu ľudských práv a taktiež k zničeniu základných hodnôt, a to nielen jednotlivcov alebo rodín, ale samotnej spoločnosti.¹¹⁰ Človek chce často rozhodnúť, kedy je správny okamih smrti. Môže to byť z pohodlnosti, ale i z nesprávneho, zle chápaného súcitu, keď sa v utrpení nevidí žiadny zmysel a hodnota, a považuje sa za zlo samo o sebe.¹¹¹

K otázke klonovania sa vyjadruje Joseph Ratzinger takto: Keď vidíme, ako dnes ľudia začínajú disponovať genetickým kódom, ako robia zo seba pánov nad životom a smrťou, ako si dovoľujú život nanovo premontovať, potom sa deje to, pred čím bol človek varovaný: prekračuje poslednú hranicu. Človek vzniká ako produkt, čím je zbavovaný dôstojnosti a olupovaný o lesk vlastnej stvorenosti. Boh vystúpi proti ponížovaniu človeka dopestúvaním otrockých ľudí. S ľudským životom sa nesmie voľne narábať. Človek nie je vecou vyrobenou pre nás, ale každý jednotlivý človek predstavuje prítomnosť samého Boha vo svete.¹¹²

Predostierajú sa nám tu problémy dnešnej doby. Človek chce ukázať a dokázať svoju moc. Môže v nás rezonovať otázka s túžbou po pravde a po poznaní riešenia. Aj Boh má moc, ale tá sa líši od tej, ktorú majú mocní tohto sveta. Spôsob, akým koná Boh, je odlišný od predstavy, akú o ňom máme a akú by sme mu radi vnútili. Boh nevstupuje v tomto svete do konkurencie s pozemskými formami moci. Hlučnej a násilnej moci tohto sveta stavia do

¹¹⁰ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 181–185.

¹¹¹ Por. JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, 15.

¹¹² RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 111.

protikladu tichú silu lásky, ktorá na kríži – a potom stále znova cez celé dejiny – zomiera. Boh je odlišný od človeka.¹¹³

2.6 Zmysel utrpenia a hodnota človeka v Cirkvi

Ján Pavol II. chápe problém dnešného človeka priblížiť sa k Bohu. Človek nevie pochopiť, že Boh, ten „mocný a veľkolepý, transcendentný a krásny vo svojej moci, svätý a nedosiahnuteľný“¹¹⁴, sa necháva ukrižovať. Boh je však Otec, Syn a Duch Svätý, je Láska, ktorá sa darúva, ktorá dovoľí, aby ju ľudia počuli, videli a ako človeka aj fackovali a ukrižovali. Toto je Boh. Boh, ktorý dáva život, pretože je láska. Pre tohto Boha človek neprestáva byť veľkým ani vo svojej slabosti.¹¹⁵ Predstavuje sa mu predovšetkým ako milosrdenstvo, ako Láska, ktorá ide v ústrety trpiacemu. Je to láska, ktorá podporuje, dvíha a vyzýva k dôvere.

Boh chápe človeka v jeho utrpení. Vie, že je pre neho veľkou skúškou. Skúškou nielen fyzických, ale aj duchovných síl. Preto sa jeho všemohúcnosť prejavila ponížením prostredníctvom kríža. Ukrižovaný Kristus je dôkazom Božej solidarity s trpiacim človekom. Boh sa stavia po boku človeka a robí to radikálne. Neodstraňuje utrpenie, ale vždy je na strane trpiacich a sám ho slobodne prijíma. Kríž, symbol prekliatia, sa stáva zdrojom života, zdrojom útechy a sily.¹¹⁶

Benedikt XVI. sa v encyklike *Spe Salvi* tiež dotýka otázky utrpenia. Podľa neho je utrpenie súčasťou ľudských dejín. Môžeme sa ho snažiť zmenšovať, bojovať proti nemu, ale nemôžeme ho odstrániť. Tam, kde sa ľudia snažia vymaniť zo všetkého, čo by mohlo spôsobiť bolesť, sklízajú do prázdneho života. V ňom možno utrpenie takmer neexistuje, ale o to viac tam dolieha temný pocit nedostatku zmyslu života. Vyhybanie sa utrpeniu a útek pred

¹¹³ Por. BENEDIKT XVI., *Božia revolúcia*, s. 60.

¹¹⁴ JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 29.

¹¹⁵ Por. *tamtiež*, s. 29–32.

¹¹⁶ Por. *tamtiež*, s. 70–74.

bolesťou nedokážu priniesť človeku uzdravenie. To prináša len schopnosť prijať súženie, dozrievať v ňom a nachádzať jeho zmysel prostredníctvom zjednotenia sa s Kristom, ktorý trpel s nekonečnou láskou.¹¹⁷

To, že Boh prichádza na svet nie ako ten, kto by ustanovoval správny spoločenský poriadok, ale ako ten, kto zostúpil, aby s nami trpel, je tajomstvo. Boh nevládne prostredníctvom sily. Jeho moc je mocou súcitnej lásky a spoluúčasti na utrpení, a skutočná tvár Boha sa ukazuje práve v utrpení. Boh znáša nespravodlivosti sveta s nami. Práve v našich ťažkých a temných hodinách sa môžeme presvedčiť, že sme najbližšie k Bohu. Boh sa stáva malým, aby sme sa ho mohli zmocniť. On prichádza ako niekto, kto sa dotýka našich sŕdc.¹¹⁸

Ak sa pozeráme na Krista, vidíme, že on je súcitný, a práve to je na ňom vzácne. Ku kresťanom patrí aj súcit aj zraniteľnosť. Treba sa len naučiť rany prijímať, so zraneniami žiť a napokon aj v nich hľadať hlbšie uzdravenie. V doráňanom Ježišovom tele na kríži vidíme, aký je Boh, totiž Boh, ktorý sa až do tohto bodu vydáva za nás.

Čo je dôležité pre každého človeka, čo jeho životu dodáva na význame, je vedomie, že je milovaný. Práve vtedy, ak je v ťažkej situácii, nemusí sa vzdávať, lebo vie, že niekto na neho čaká, že je chcený, že ho potrebujú. Boh je tu skôr a miluje ho. A to je spoľahlivý základ, na ktorom stojí život každého človeka. Mali by sme vedieť, že Kristus v okamihu, keď súhlasil s krížom, myslel aj na nás, teda poznal každého osobne. Jestvuje jeho osobný vzťah ku každému z nás.

Boh sa znižuje na úroveň človeka a podstupuje smrť na kríži. Znova môžeme prísť k Bohu a pritom nám dáva poznať pýchu ako vlastné jadro všetkých našich hriechov. Trpí zároveň s nami, aby nás znova vtiahol do rodinného spoločenstva s Bohom. Boh nemôže trpieť, nemôže cítiť, ale môže spolucítiť. Môže uskutočniť spolucítenie s nami, trpiacimi. Boh sa

¹¹⁷ Por. BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 37.

¹¹⁸ Por. RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 275.

v Kristovi stotožnil s nami až do telesna, tým stotožnil nás so sebou a vtiahol nás do svojej lásky.¹¹⁹

Boh sa daroval človeku úplne. Ak človek neprijme perspektívu darovania, stále bude pretrvávajúť nebezpečenstvo egoistickej slobody. Človek najúplnejšie realizuje seba, keď sa daruje. Ľudská osoba sa realizuje skrze lásku.¹²⁰ O každej ľudskej láske platí, že iba vtedy obohacuje a je veľká, ak je človek pripravený za niekoho druhého zriecť sa seba samého, vyjsť zo seba, odovzdať sa.¹²¹

2.7 Výzva k solidarite

Človek potrebuje druhého človeka, aby dokázal prekročiť sám seba. Hľadá a nachádza sa v inom.¹²² Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi ukazuje, ako sa má každý z nás správať k trpiacemu bližnému. Nesmie ho nevšímavo obísť, ale musí sa pri ňom zastaviť. Milosrdný Samaritán je každý človek, ktorý sa zastaví pri utrpení druhého človeka, nech by to bolo akékoľvek utrpenie. Zastavenie nemá byť zvedavosťou, ale pohotovosťou. Je to otvorenosť srdca, jeho vnútornej dispozície, ktorá sa prejavuje aj vnútorným dojatím.

Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi spomínajú a odvolávajú sa naň obaja pápeži. Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Salvifici Doloris* a Benedikt XVI. v encyklike *Deus Caritas est*, ako aj v knihe *Ježiš Nazaretský*.

Milosrdný Samaritán je každý človek citlivý na utrpenie iných, ktorý má súciti s bližným v utrpení. Ale nezastavuje sa len pri súcite a dojatí. Ony ho pobádajú k činnosti, aby pomohol poranenému človekovi. Milosrdný Samaritán je ten, kto pomáha znášať utrpenie, pomáha účinne, nakoľko je to len možné, kto vkladá do pomoci svoje srdce, kto dáva seba, svoje vlastné ja,

¹¹⁹ Por. RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 17–72, 160.

¹²⁰ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 179.

¹²¹ Por. RATZINGER, J., *Boh a svet*, s. 35.

¹²² Por. *tamtiež*, s. 68.

kto otvára toto ja inému. Človek môže nájsť seba samého iba úprimným sebadarováním. Dobrý Samaritán je ten, kto je schopný takého sebadarovania.

Utrpenie sa nachádza medzi nami preto, aby vzbudilo v človekovi lásku, nezištný dar seba samého iným trpiacim ľuďom, nestarajúc sa o vlastné pohodlie. Svet ľudského utrpenia vyvoláva iný svet, svet ľudskej lásky. Bolesť do určitej miery pôsobí, že človek zabúda na seba, vnútorne sa podnieti láskou a prejaví ju skutkami.

Podobenstvo vyjadruje v sebe hlboko kresťanskú pravdu, no aj pravdu hlboko ľudskú. Každý jednotlivec sa musí cítiť osobne povolaný svedčiť o láske v utrpení. Žiadna ustanovizeň nemôže nahradiť srdce, ľudský súcit, ľudskú lásku, ľudskú iniciatívu, keď treba ísť v ústrety utrpeniu iného. To sa vzťahuje na fyzické utrpenie, ale ešte viac na mnohoraké mravné utrpenia a predovšetkým na tie, keď trpí duša.¹²³

Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi prináša predovšetkým dve vysvetlenia. Pojem *blížny* sa už netýka len spolurodákov a cudzincov usídlených na území Izraela, hranica solidárnej komunity istého ľudu a územia odstránená. Ktokoľvek potrebuje druhého a ten mu môže pomôcť, je jeho blížny. Pojem blížneho je zovšeobecnený, zostáva však konkrétny. Jeho rozšírenie na všetkých ľuďoch sa nezužuje na nezáväznú a abstraktnú lásku, ale vyžaduje si aktivitu človeka tu a teraz. Láska k Bohu a láska k blížnemu sa prelínajú: v najmenšom bratovi nachádzame samého Ježiša a v Ježišovi Boha.¹²⁴ Zodpovedné sebadarovanie, nie prijímanie, je cestou k ľudskému naplneniu. To je etický princíp platný nielen pre kresťanov, je to univerzálna mravná požiadavka vyplývajúca zo samotného založenia človeka, ktorý je človekom len vo vzťahu. Skutočný ľudský život je vždy spolužitím, vzťahom jedného človeka k druhému.¹²⁵ Život má zmysel iba vtedy, keď sa stane nezištným darom pre blížneho.¹²⁶

¹²³ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 28–29.

¹²⁴ Por. BENEDIKT XVI., *Deus Caritas est*, 15.

¹²⁵ Por. WEIGEL, G., *Svedok nádeje*, s. 130.

¹²⁶ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 119.

Utrpenie je stále veľkou skúškou nielen fyzických síl, ale aj síl duchovných. Modlitba za trpiacich a s trpiacimi je výkrik za víťazstvo dobra. Skrze modlitbu sa Boh zjavuje predovšetkým ako milosrdenstvo, čiže láska, ktorá ide v ústrety trpiacemu človeku, láska, ktorá podporuje, dvíha a vyzýva k dôvere. Človek, ktorý sa modlí, sprítomňuje Boha, ktorý je milosrdnou máskou uprostred sveta.¹²⁷

2.8 Charita – služba lásky

Z troch mužov, ktorí zostupovali do Jericha, a stretli sa s okradnutým a zbitým mužom, sa ako bližny ukázal práve Samaritán. „*Ked' ho uvidel, bolo mu ho ľúto. Pristúpil k nemu, nalial mu na rany oleja a vína a obviazal mu ich [...] zaviezol do hostinca a staral sa oň.*“ (Lk 10,33–34)

Benedikt XVI. sa zastavuje pri postave a postoji tohto Samaritána. Hebrejčina namiesto výrazu *bolo mu ho ľúto* používa slová, ktoré hovoria o nežnej materinskej náklonnosti. Nejde len o premoženie súcitom. Samaritán nám ukazuje, ako sa máme učiť byť bližnými, milujúcimi –takými, ktorí majú srdce otvorené pre núdzneho. Máme sa stať bratmi pre všetkých tých, ktorí potrebujú pomoc.

Naša pomoc však nemá byť len materiálna, to by bolo príliš málo. Kristus nás prostredníctvom tohto podobenstva vyzýva k odvahe preukázať bližnemu lásku. Len potom budeme schopní vycítiť, aký typ služby bližny potrebuje, i aká služba bola zverená nám ako jednotlivcom alebo spoločstvu.

Samaritán je pre nás obrazom Ježiša Krista, obrazom bezhraničnej lásky Boha k človeku. On sám prichádza k ubitému, doráňanému stvoreniu, leje na naše rany olej a víno. On nás oslovuje prvý a je ochotný starať sa o nás.¹²⁸

Utrpenie, ako hovorí Ján Pavol II., je medzi nami preto, „aby vzbudzovalo v človekovi lásku, ten nezištný dar seba samého iným trpiacim ľuďom,

¹²⁷ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 40–41.

¹²⁸ Por. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, s. 213–217.

nestarajúc sa o vlastné pohodlie.“¹²⁹ Charitatívna služba má stále skôr charakter povolania ako zamestnania. Mnohí často nezištne preukazujú službu lásky trpiacim blížnym, venujú im svoje sily a voľný čas. Ján Pavol II. nazýva túto službu dokonca apoštolátom. A to vždy, keď sa vykonáva z čisto evanjeliových pohnútok, keď sa deje v spojení s Cirkvou alebo s nejakým kresťanským spoločenstvom. Nezabúda však pripomenúť, že žiadna organizácia a ustanovizeň nemôže a nedokáže nahradiť srdce, ľudský súcit, ľudskú lásku a ľudskú iniciatívu. Utrpenie je vo svete prítomné preto, aby podnecovalo v nás lásku, aby vzbudzovalo diela lásky k blížnym, aby pretvorilo našu civilizáciu smrti na civilizáciu lásky.¹³⁰

To zdôrazňuje i Benedikt XVI.: „Láska je zlatou niťou celej sociálnej náuky Cirkvi. Láska je opravdivou podstatou osobného vzťahu s Bohom a s blížnym.“¹³¹ Upozorňuje, že len samotné inštitúcie nestačia. Človek potrebuje stretnúť Boha, potrebuje zakúsiť jeho lásku, aby nevidel v druhom len druhého, ale aby v ňom spoznal i obraz Boha. Len takto skutočne objaví blížneho a môže dozrieť v láske, ktorá sa stane starosťou o druhého a pre druhého.¹³²

Vo svete bude vždy prítomné utrpenie, ktoré si vyžaduje útechu a pomoc. Spoločnosť a štát sú zvyčajne schopné zabezpečiť pomoc v materiálnej núdzi, ale človek potrebuje niečo dôležitejšie: láskyplnú osobnú starostlivosť. Toto je úloha Cirkvi: uznať v človeku Boží obraz a pomôcť mu žiť životom zodpovedajúcim jeho dôstojnosti. Prioritou pri charitatívnej činnosti Cirkvi preto nie je v prvom rade profesionálna pripravenosť, ale ľudskosť a pozornosť srdca. Jedným z najhlbších dôvodov utrpenia je často práve neprítomnosť Boha. Nie vždy je možné a vhodné o Bohu hovoriť, ale vždy je dôležité nechať hovoriť lásku.¹³³

¹²⁹ JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 29.

¹³⁰ Por. *tamtiež*, 28–30.

¹³¹ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, 1. vyd. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2009, 2.

¹³² Por. *tamtiež*, 11.

¹³³ Por. BENEDIKT XVI., *Deus Caritas est*, 28–31.

Boh neustále miluje človeka a svojím postojom mu vyjadruje, že je hodný lásky bez akýchkoľvek podmienok. Boh miluje bez toho, aby žiadal protihodnotu. Nenechá si vyčíslit' hodnotu svojej starostlivej lásky. Toto je i naša úloha voči každému človeku: každý človek je hoden lásky a pozornosti, má svoju hodnotu, ktorá nezávisí na jeho zovňajšku. Vo svojom srdci nosí obraz Boha a my mu v ňom smieme slúžiť.

2.9 Evanjelizácia – znovuoobjavenie Kristovej tváre

Už v prvotnej Cirkvi sa ustálili tri základné oblasti jej služby: služba lásky (charita), vysluhovanie sviatostí a ohlasovanie Božieho Slova. Evanjelium je najplnším potvrdením všetkých ľudských práv. Cirkev si stále znovu uvedomuje hodnotu ľudskej osoby a cíti sa volaná hlásať ľuďom všetkých čias „evanjelium lásky Boha k človeku, evanjelium dôstojnosti osoby a evanjelium života.“¹³⁴

„Kto je človek, ak Syn prijíma na seba ľudskú prirodzenosť? Kým má byť ten človek, ak Boží Syn platí najvyššiu cenu za jeho dôstojnosť?“¹³⁵, pýta sa Ján Pavol II. a zároveň vysvetľuje, čo je najhlbšou pravdou o človeku.

Dôstojnosť človeka je taká veľká, že sám Stvoriteľ má úctu pred svojím stvorením. Dáva mu rozum a slobodnú vôľu, rešpektuje jeho rozhodnutia, a zároveň je preňho taký vzácny, že sa ho nechce vzdať. Záleží mu na jeho spáse. Znovu však musí ponechať rozhodnutie na slobodnej voľbe človeka: ten, aby našiel život, musí ho stratiť, aby sa narodil, musí zomrieť, aby bol spasený, musí vziať na seba kríž. Evanjelium je výzvou pre ľudskú slabosť, ktorá je zároveň výzvou prekonávať seba samého.

Tejto najhlbšej pravdy o človeku sa Kristus dotkol ako prvý. Dotkol sa jej predovšetkým svojím krížom, svojím utrpením a svojou smrťou. Keď Pilát ukázal na zbičovaného a tŕním korunovaného Ježiša a povedal: „*Hľa, človek!*“

¹³⁴ JÁN PAVOL II., *Evanjelium vitae*, 2.

¹³⁵ JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 175.

(Jn 19,5), nevedomil si, že vyhlasuje podstatnú pravdu, že vyjadruje to, čo vždy a všade zostane obsahom evanjelizácie.¹³⁶

Kristus sa sám rozhodol dobrovoľne trpieť, aby ukázal ľuďom Otca a jeho lásku, aby priviedol človeka k plnej dôstojnosti. Cirkev si neustále uvedomuje naliehavosť Kristovho posolstva. Ako hovorí Benedikt XVI. vo svojej poslednej encyklike *Caritas in veritate*, ukrižovaný Kristus je pre Cirkev ustavičnou výzvou ukazovať na nepodmienujúcu hodnotu ľudskej osoby a zmysel jej rastu. Kresťanovi má ísť o každého človeka. Kresťanská viera sa totiž zakladá na Kristovi, na evanjeliu. V ňom Kristus zjavuje tajomstvo Otca a jeho lásky a tým naplno odhaľuje človeka človeku.¹³⁷

Vzťah človeka k Bohu, jeho láska k nemu sa prejavuje v zodpovednosti za druhého. Kristus zomrel za všetkých, a ak sa nás dotkla táto pravda, sme povinní ohlasovať ju ďalej. Jeho utrpenie, jeho rany nás uzdravili. Úlohou Cirkvi v dnešnej dobe je pomôcť nájsť zmysel utrpenia, zmysel života a hodnotu ľudskej osoby. Je potrebné stále ukazovať človeku, akú veľkú cenu má v Božích očiach: Boh sa pre neho stal človekom, aby na vlastnom tele zažil jeho utrpenie, utrpenie človeka.

Nie je to v prvom rade naša osobná snaha, ale Božia milosť, ktorá dokáže pretvoriť ľudské srdce. Boh nás však pozýva, aby sme boli svedkami nádeje, aby sme mali otvorené srdcia voči biede bližneho. Sme navzájom spojení, nikto nežije sám pre seba. I do nášho života vstupuje neustále život druhých. Evanjelizácia nie je otázkou vzdialených pohanských národov, ale začína tu a teraz, v konkrétnych každodenných situáciách. Mali by sme si položiť otázku: Je pre mňa druhý dostatočne dôležitý, taký dôležitý, aby som sa stal osobou, ktorá pre neho trpí? Osobou, ktorej záleží na jeho vedomí vlastnej hodnoty?¹³⁸

Boh je ten, kto ukazuje človeku jeho dôstojnosť. Na tento krok používa Boh znovu človeka, ktorý nestratil kontakt s ním, a je preto schopný pomôcť

¹³⁶ Por. JÁN PAVOL II., *Prekročiť prah nádeje*, s. 104–105.

¹³⁷ Por. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, 18.

¹³⁸ Por. BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 36–49.

objaviť trpiacemu jeho krásnu tvár, i keď je možno pod nánosmi špiny. Môže ju uvidieť len v odraze druhej ľudskej tváre. Človek nie je obrazom Boha len pre seba samého, ale práve pre druhého, pre trpiaceho človeka. Trpí, lebo nevidí svoj skutočný obraz. Vidí len jeho karikatúru, ktorú nie je ochotný prijať. A úlohou toho, kto žije vo vzťahu a zo vzťahu s Bohom, je pomôcť ukázať mu trpiacu tvár, tvár Bohočloveka, ktorý ani utrpením nestratil svoju dôstojnosť.

2.10 Večný život – posilňovanie nádeje

Utrpenie je tajomstvom človeka. Má súčasne nadprirodzený i ľudský zmysel. Nadprirodzený, lebo spočíva v tajomstve vykúpenia sveta, a ľudský, lebo človek v ňom nachádza seba samého, svoju ľudskosť, dôstojnosť a poslanie.¹³⁹ Kristus prijal utrpenie, podstúpil smrť. Boh dal svojho Syna, aby človek mal večný život. To je prameňom kresťanskej nádeje.

To, čo nás oprávňuje mať túto nádej, je Kristovo zmŕtvychvstanie. Ono je nevyhnutne spojené s krížom a utrpením. Dívame sa naň však už v novom svetle – vo svetle spásy. Tí, ktorí sú účastní na jeho utrpení a smrti, sú účastní i na jeho zmŕtvychvstaní. Kristus sa ponížil, stal sa trpiacim človekom, aby svojím utrpením a smrťou pozdvihol človeka a vrátil mu jeho plnú dôstojnosť. Ukázal Božiu silu, ktorá je schopná preniknúť slabosti všetkých ľudských utrpení, tak ako sa prejavila v Kristovom kríži.

Myšlienky tohto posolstva odovzdáva Ján Pavol II. vo svojom liste *Salvifici doloris* ako posilnenie nádeje pre všetkých skúšaných rôznym utrpením. Všetkým trpiacim ukazuje osobitné povolanie a to povolanie k čnosti vytrvalosti. Človek vzbudzuje v sebe nádej, že utrpenie ho nikdy nepremôže a nezbaví ho ľudskej dôstojnosti. Zmysel jeho života sa totiž prejavuje v diele

¹³⁹ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, s. 75.

Božej lásky. Nakoľko má človek účasť na tejto láske, natoľko nájde v utrpení samého seba, svoju dušu, o ktorej si myslel, že ju stratil.¹⁴⁰

„Čo je večný život?“, pýta sa Benedikt XVI. v encyklike venovanej kresťanskej nádeji. Nie je to nekonečné striedanie dní, ale okamih plného uspokojenia, ponorenia sa do nekonečnej lásky. Vykúpenie človeka sa uskutočňuje práve prostredníctvom Božej lásky. Vďaka tejto absolútnej láske má istotu, že už je vykúpený, nech by sa mu prihodilo čokoľvek. Jedine Boh zostáva nádejou človeka, nádejou, ktorá „pretrvá napriek všetkým sklamaniam.“¹⁴¹ Život je vzťah a večný život je vzťah s tým, kto je prameňom života. Ak sme vo vzťahu so životom samým, vtedy žijeme.

Boh sám je predmetom našej nádeje. Nie hocijaký Boh, ale Boh s ľudskou tvárou, ktorý nás miloval až do krajnosti: každého jednotlivca i ľudstvo ako celok. Boh, ktorý nás stvoril na svoj obraz a za znovunadobudnutie našej ľudskej dôstojnosti zaplatil svojím vlastným životom. Vždy môžeme dúfať v nezničiteľnú moc lásky, vďaka nej máme odvahu znovu napredovať.

Človek nedokáže odstrániť zo sveta utrpenie a zlo. To mohol uskutočniť jedine Boh. A on to urobil pre nás nepochopiteľným spôsobom: stal sa človekom a trpí v ľudských dejinách. Moc Božieho Baránka, ktorý sníma hriech sveta, je medzi nami prítomná, je predmetom našej nádeje. Boh je však aj spravodlivý, je istotou, že existuje náprava minulého utrpenia, najmä utrpenia nevinných. Svojím vtelením sa nám pripodobnil vo všetkom okrem hriechu, aby mohol byť milosrdný. Máme teda nádej v jeho spravodlivosť, ktorá vychádza z našej ľudskej ohraničenosti, nádej v nekonečnú Božiu milosť.¹⁴²

¹⁴⁰ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 14–23.

¹⁴¹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 27.

¹⁴² Por. *tamtiež*, 10–12, 26–45.

2.11 Utrpenie – bohatstvo Cirkvi

Kristus uskutočnil plnosť svojho poslania tým, že splnil Otcovu vôľu. Jeho vyvýšenie sa udialo prostredníctvom kríža, ktorý bol v očiach ľudí jeho ponížením, ale v očiach Božích jeho povýšením. Jeho zmŕtvychvstanie odhalilo budúcu slávu a dovŕšilo slávu kríža. Táto sláva sa odzrkadľuje v utrpení človeka ako prejav jeho duchovnej veľkosti. V utrpeniach všetkých ľudí, ktorí dávajú život za pravdu, či za inú spravodlivú vec, sa zvláštnym spôsobom osvedčuje veľká dôstojnosť človeka.

Kristovo utrpenie je stále živé a rozvíja sa v dejinách človeka. Cirkev ako tajomné telo Krista tak dopĺňa jeho dielo spásy. Pritom čerpá z pokladov vykúpenia, ktoré môže neustále dopĺňať utrpením človeka. Bolesť, utrpenie, ktoré sa na začiatku dejín spásy javilo ako zlo, sa stáva dobrom, pred ktorým sa Cirkev s úctou skláňa a pripisuje mu osobitnú hodnotu.¹⁴³

Ján Pavol II. hovorí o utrpení ako o tajomstve vykúpenia ľudstva. Ak je prijaté, môže sa stať pre človeka požehnaním. Je bohatstvom, z ktorého Cirkev neustále čerpá a v ktorom stále obnovuje svoje sily. Ak sa utrpenie človeka napojí na lásku, na Kristov kríž, dosiahne zrazu nový rozmer. Kríž, symbol smrti, sa stáva prameňom života. A tak je to aj s utrpením. Boh v Kristovi ukázal, že chce pôsobiť predovšetkým cez utrpenie, ktoré je ponížením človeka. Kristus sa spája so svojím telom, s Cirkvou, a trpí spolu s ňou a v nej, v jej skúšaných bratoch a sestrách. Trpiaci čerpajú svoju silu od Krista a zároveň môžu svoje utrpenie ponúknuť Bohu, dopĺňať vykúpenie svojou mierou lásky.

Ján Pavol II. označuje tiež všetko ľudské utrpenie za nekonečné poklady vykúpenia, z ktorých Cirkev čerpá. Cirkev považuje bolesť za hodnotu, za dobro, pred ktorým sa s úctou skláňa „v celej hĺbke viery vo vykúpenie.“¹⁴⁴ Schopnosť prijať utrpenie, dozrievať v ňom a nachádzať jeho zmysel prinášajú človeku uzdravenie prostredníctvom zjednotenia s Kristom. On trpel

¹⁴³ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, 20–24.

¹⁴⁴ *Tamtiež*, 24.

s nekonečnou láskou. Každý trpiaci je pozvaný nájsť v utrpení zmysel, cestu očisty a vyzrievania, cestu nádeje.

Utrpenie je spojené i s láskou, lebo láska si vyžaduje sebazaprenie, vyžaduje si nechať sa zraňovať a očisťovať. Láska bez utrpenia neexistuje. Ak je teda princípom kresťanstva láska, nevyhnutne ju sprevádza i utrpenie. Preto Benedikt XVI. zdôrazňuje: „Trpiet' spolu s druhými a pre druhých, trpiet' z lásky k pravde a spravodlivosti, trpiet' pre lásku a preto, aby som sa stal opravdivo milujúcim človekom – to sú základné prvky ľudskosti, zanechanie ktorých by zničilo samotného človeka.“¹⁴⁵

Ďalej rozvíja myšlienku obety: každodenné námahy, trápenia, bolesti vložiť do Kristovho súcitu s nami a tak sa stávať spolusúctiacimi s celým ľudstvom. Toto je veľký poklad, ktorý svet tak potrebuje. Takto všetky, aj malé každodenné trápenia, dostávajú zmysel a prispievajú k dielu dobra a lásky medzi ľuďmi.¹⁴⁶

Utrpenie sa môže stať aj príhovorom za druhého, dokonca i po jeho smrti. Nikdy nie je príliš neskoro na dotyk srdca blížneho. Bohu nikdy nie je cudzí náš príhovor za druhého. Aj toto je obrovský poklad Cirkvi – súcit a modlitba príhovoru, ktorá má nesmiernu cenu.¹⁴⁷

Ján Pavol II. v závere listu *Salvifici doloris* pozýva k čo najužšiemu spojeniu s tými, ktorí trpia. Všetkých trpiacich pozýva pod kríž, k trpiacemu Kristovi, mužovi bolestí, k Márii, stojacej pod krížom a prosí ich o pomoc pre celú Cirkev i pre celý svet. Prosí, aby boli pre Cirkev a celé ľudstvo prameňom sily, aby v zápase o dobro zvíťazilo ich utrpenie spojené s Kristovým krížom.¹⁴⁸

Nie je v našej moci zničiť utrpenie. Často nám ani nie je dané poznať dôvod, prečo Boh nezasiahne. Môžeme ale prosiť o milosť pochopiť jeho veľkosť a dôležitosť, o milosť súcitu s utrpením druhých i o milosť vidieť v každom trpiacom Kristovu trpiacu a oslávenú tvár. Dôstojnosť, tichosť a

¹⁴⁵ BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 39.

¹⁴⁶ Por. *tamtiež*, 38–40.

¹⁴⁷ Por. *tamtiež*, 50.

¹⁴⁸ Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, s. 76–77.

odovzdanosť, s akou mnohí ľudia znášajú svoje utrpenie, nám ukazuje, že objavili a prijali svoje povolanie. Títo ľudia sú pre nás nesmiernou, neoceniteľnou posilou, príkladom a pomocou. Sú pre nás pokladom, pre ktorý sa oplatí všetko predať, aby sme mohli získať Krista a nájsť sa v ňom. (por. *Flp* 2,8–9)

ZÁVER

Boh nás miloval ako prvý a v Božom Synovi sa táto láska stala viditeľnou. V Ježišovi môžeme vidieť Otca. Láska k bratom sa stáva hodnotou. Pre Boha je každý človek hoden lásky. Boh si nás prostredníctvom vteleného Syna chce pritiahnúť k sebe, neustále nám vychádza v ústrety v snahe získať si nás. Dáva nám zakúšať svoju lásku a v nás ako odpoveď na jeho lásku môže vytrysknúť láska k nemu i bratom. Ježišov priateľ sa stáva i naším priateľom. V kontakte s Bohom, môžeme aj my vidieť v druhom človeku Boží obraz.

Človek nie je schopný milovať, ak nezažil osobnú skúsenosť lásky. Nie je schopný odvrátiť pohľad od seba samého a zahľadiť sa do tváre druhého. Potrebuje zakúsiť prijatie, potrebuje dôkaz, že nie je odmietnutý vo svojom rozpolžení. Je si vedomý svojej bezmocnosti a potreby pomoci. Je preňho existenčne dôležité, aby zakúsil osobný záujem, osobnú účasť zo strany druhého. Len vtedy sa dokáže prijať so všetkými svojimi nedokonalosťami, so všetkými svojimi bolesťami a utrpením, ak je v ňom silné vedomie úplného a bezpodmienečného prijatia: Si pre mňa drahý preto, že si, a taký, aký si, si pre mňa jedinečným darom. Kristus sa stáva bratom človeka, berie si na seba to isté telo, aby mu ukázal, že ho prijíma bezpodmienečne. Skutočnosť, že toto ľudské telo bolo vzkriesené, dokazuje bezpodmienečné prijatie a odpustenie zo strany Boha.¹⁴⁹

Pri výbere témy práce ma inšpirovala najmä skutočnosť, s ktorou sa stretávam čoraz častejšie: Ľudia sa síce navonok zdajú byť šťastní, ale vo svojom vnútri sú veľmi doráňaní. Cítia sa opustení, nepochopení, svoje utrpenie vnímajú ako bremeno. Boh je síce možno zaradený do ich hodnotového rebríčka, ale kvalite vzájomného vzťahu s ním neprpisujú veľký význam. Svoju hodnotu často vnímajú podľa stupňa výkonnosti a užitočnosti. osvetliť Tento problém som sa pokúsila osvetliť z pohľadu teologicko-antropologického. Pre mňa to bolo

¹⁴⁹ Por. RUPNIK, M. I., *Víra jako odpověď Spasiteli*, in: ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M. I., *Nové cesty pastorální teologie*, s. 418–419.

nesmiernym obohatením pri mojom vlastnom vnímaní Boha, seba i druhého človeka.

Pohľad na postoje posledných dvoch pápežov mi pomohol rozšíriť srdce. S pokorou si uvedomujem ich veľkú vnímavosť nielen voči ľuďom všeobecne, ale i voči každému jednému človekovi. Čerpala som najmä z dokumentov, encyklik a kníh písaných formou rozhovoru s pápežom Jánom Pavlom II. a kardinálom Josephom Ratzingerom. Pre hlbšie poznanie ich postojov by bolo určite obohacujúce pozrieť sa na poéziu Jána Pavla II., či osobnejšiu literatúru Benedikta XVI. Nakoľko som sa zamerala na trpiaceho človeka a jeho dôstojnosť všeobecne, niektorých problémov som sa dotkla len okrajovo. Bolo by zaujímavé venovať sa podrobnejšie jednotlivým otázkam ako potrat, eutanázia, otázka zmyslu vlastnej existencie.

Cirkev je skutočne živým telom Krista, on je tak medzi nami neustále prítomný. Práve postavy pápežov Jána Pavla II. a Benedikta XVI., ich postoje, mi Krista ešte viac sprítomnili. V ich výpovediach sa mi znovu potvrdilo, ako dnešný človek potrebuje zakúsiť, že je milovaný, že má svoju hodnotu, že má nádej. Potrebuje znovu počuť o Bohu, ktorý ho stvoril z lásky. Potrebuje pomôcť počuť a prijať do srdca slová adresované nielen prorokovi Izaiášovi: „*Si drahý mojim očiam, vzácny a ja ťa milujem.*“ (Iz 43,4)

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Dokumenty Cirkvi, encykliky, Sväté písmo

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, encyklika, 1. vyd. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2009, 118 s. ISBN 978-80-7162-786-9.

BENEDIKT XVI. *Deus Caritas est*, encyklika, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006, 62 s. ISBN 80-7162-594-9.

BENEDIKT XVI. *Spe salvi*, encyklika, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, 66 s. ISBN 978-80-7162-700-5.

JÁN PAVOL II. *Evangelium vitae*, encyklika, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1995, 195 s. ISBN 80-7162-097-1.

JÁN PAVOL II. *Salvifici doloris*, apoštolský list, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 77 s. ISBN 80-7162-243-5.

JÁN PAVOL II. *Sollicitudo rei socialis*, encyklika, 1. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1989, 88 s.

KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, *Vyhlásenie Dominus Jesus*, 1. vyd. Bratislava: Don Bosco, 2000, 38 s. ISBN 80-88933-58-7.

KONGREGÁCIA PRE VIEROUČNÉ OTÁZKY *Donum vitae*, inštrukcia, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 81 s. ISBN 80-7162-233-8.

Katechizmus katolíckej Cirkvi, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, 890 s. ISBN 80-7162-253-2.

Sväté písmo Starého i Nového zákona, 1. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995. ISBN 80-7162-253-2.

2. Slovníky

DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník*, 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, 1233 s. ISBN 80-85495-65-1.

LÈON - DUFOUR, XAVIER A KOL., *Slovník biblickej teológie*, 2. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2003, 1094 s. ISBN 80-7141-414 X.

FIORES, STEFANO DE, GOFFI, TULLO. *Slovník spirituality*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1295 s. ISBN 80–7192–338–9.

3. Primárna literatúra

BENEDIKT XVI. *Božia revolúcia*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2005, 117 s. ISBN 80–7162–582–5.

DZIVISZ, STANISLAV. *Život s Karolom*, 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007, 257 s. ISBN 978–80–7162–661–9.

JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*, 1. vyd. Bratislava: Nové mesto, 1995, 201 s. ISBN 80–85487–26–8.

MOSKWA, JACEK. *Pápež, ktorý zmenil svet*, 1. vyd. Bratislava: Ikar, 2005, 407 s. ISBN 80–551–1086–7.

RATZINGER, JOSEPH. *Boh a svet*, s. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2002, 372 s. ISBN 80–7162–380–6.

RATZINGER, JOSEPH. *Hledět na probodeného*, 1. vyd., dotlač, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 102 s. ISBN 80–85959–11–9.

RATZINGER, JOSEPH – BENEDIKT XVI. *Ježiš Nazaretský*, 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2007, 391 s. ISBN 978–80–7141–579–4.

RATZINGER, JOSEPH – BENEDIKT XVI. *Z môjho života, autobiografia*, 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 2005, 157 s. ISBN 80–7141–493–X.

RUPNIK, MARKO IVAN. *Vybrané otázky z antropologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2003, 236 s. ISBN 80–86045–99–4.

SEEWALD, PETER. *Benedikt XVI.* 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007, 240 s. ISBN 978–80–7162–681–7.

ŠPIDLÍK, TOMÁŠ. *My v Trojici*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2000, 145 s. ISBN 80–86045–53–6.

ŠPIDLÍK, TOMÁŠ – RUPNIK, MARKO IVAN. *Nové cesty pastorální teologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2008, 656 s. ISBN 978–80–86715–97–1.

TENACE, MICHELINA. *Vybrané kapitoly z antropologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2001, 142 s. ISBN 80–86045–76–5.

WEIGEL, GEORGE. *Svedok nádeje*, 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2000, 352 s. ISBN 80–7145–455–9.

ZOZNAM SKRATIEK

Všeobecné skratky

in	v
napr.	napríklad
por.	porovnaj
r.	rok
s.	strana
vyd.	vydanie

Skratky kníh Svätého písma sú použité podľa:

Sväté písmo Starého i Nového zákona, 1. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995.